

Barnrätt på bibblan

folkbibliotek som nav för barns rättigheter

Av: Alina Askild & Alexandra Forssén

Handledare: Pamela Schultz Nybacka

Examinator: Jenny Gustafsson

Södertörns Högskola | Institutionen för historia och samtidsstudier

Kandidatuppsats 15 hp

Biblioteks- och informationsvetenskap C | Vårterminen 2023

Bibliotekarieprogrammet

Södertörns högskola

Alfred Nobels Allé 7

141 89 Huddinge

Biblioteks- och informationsvetenskap

Copyright © Alina Askild & Alexandra Forssén, 2023

Författare/Authors

Alina Askild & Alexandra Forssén

Handledare/Supervisor

Pamela Schultz Nybacka

Svensk titel

Barnrätt på bibblan – folkbibliotek som nav för barns rättigheter

Engelsk titel

Child rights at the library – public libraries as a hub for children's rights

Sammanfattning

Denna kvalitativa studie ämnar till att undersöka hur bibliotek som plats verkar för barns rättigheter i samhället, och hur bibliotekarier inom olika bibliotekstyper ser på detta. Det empiriska materialet består av en kortare dokumentstudie av tre styrdokument för biblioteksverksamheten i Stockholms stad, samt två intervjuer med personal på ett folkbibliotek och ett barnbibliotek. Med en beskrivande idéanalys analyseras det empiriska materialet med hjälp av teoretiska verktyg från Giroux's teori om *gränspedagogik* och *radikal demokrati*. Som komplement har även begreppen *barnperspektiv* och *barns perspektiv* lyfts in som teoretiska verktyg. Studien visar att bibliotekarier tänker på liknande sätt kring barns rättigheter och bibliotek som plats, men att skillnaderna i arbetet mot barns rättigheter i rummet ligger i utrymmet och de resurser biblioteket har. Studiens centrala slutsatser är att barns rättigheter bör vara en grundbult i biblioteksverksamheten för barn, att barnens eget inflytande får ta plats, och att relationsskapande och trygghet är viktiga komponenter. Även att skapa separatistiska platser för barnen och att personalens barnperspektiv formats utefter barnens perspektiv.

Abstract

This qualitative study aims to examine how the public library can function as a place for children's rights, and librarians' views on this. The empirical material is based on a shorter document study of three governing documents for the City of Stockholm, and two interviews with personnel at a public library and a children's library. The empirical material is analyzed with a descriptive idea analysis, using theoretical tools based on Giroux's theory on *border pedagogy* and *radical democracy*. As a complementary theoretical tool, the concept of *child perspective* and *children's perspective* have also been brought in. The study shows that librarians' thoughts about children's rights and the library as place is similar, but that there is a difference

in the work towards children's rights which lie in the space of the room and the resources given. Central conclusions of the study show that children's rights should be a cornerstone of library operations towards children, that children's own influence is allowed to take place, and that creating relationships and safety are important components. As well as creating separate places only for the children, and that the child perspective is shaped with the children's perspective in mind.

Nyckelord

barn, barnbibliotek, folkbibliotek, barnperspektiv, barns perspektiv, barns rättigheter, biblioteksrummet, rum & plats

Key words

children & youth, children's library, public library, child perspective, children's perspective, children's rights, library place, library space

Innehållsförteckning

Kapitel 1: Inledning	1
1.1 Introduktion	1
1.1.1 Bakgrund	2
1.2 Problemdiskussion	3
1.3 Syfte och frågeställningar	5
1.4 Avgränsningar och särskilda hänsyn	5
1.5 Genomförande och disposition	6
1.6 Begreppsdefinitioner	7
1.6.1 Barn och unga	7
1.6.2 Barns rättigheter	7
1.6.3 Rum och plats	8
1.6.4 Barnperspektiv och barns perspektiv	8
1.6.5 Delaktighet	8
Kapitel 2: Tidigare forskning	9
2.1 Ett rum att vara i	9
2.2 En plats att finnas på	10
2.3 Bibliotekets roll och potential	11
2.4 Sammanfattning	12
Kapitel 3: Teori	13
3.1 Teoretiskt ramverk	13
3.1.1 Kritisk teori	13
3.2 Teori och teoretiska verktyg	15
3.2.1 Radikal demokrati	15
3.2.2 Border Pedagogy/Gränspedagogik	16
3.2.3 Barnperspektiv	19
Kapitel 4: Metod	20
4.1 Insamlingsmetod	20
4.1.1 Styrdokument	21
4.1.2 Intervjuer	22
4.1.3 Etik	23
4.2 Presentation av data	24
4.3 Analysmetod	24

Kapitel 5: Resultat	26
5.1 Förstudie av dokument	26
5.1.1 Bibliotekslagen	26
5.1.2 Barnkonventionen	27
5.1.3 Biblioteksplanen	28
5.2 Intervjuerna	30
5.2.1 Bibliotekets & bibliotekariens roll	31
5.2.2 Biblioteksrummet som plats	33
5.2.3 Arbetsplatsen och styrdokument	37
5.2.4 Sammanfattning	38
Kapitel 6: Analys	39
6.1 Bibliotekets rum och plats	39
6.1.1 Vad är platsen?	40
6.1.3 Åldersavgränsning?	42
6.1.4 Barn är en heterogen grupp	43
6.2 Bibliotekariens roll	43
6.2.1 Barnperspektiv och barnens perspektiv	44
6.2.3 Inflytande på rum och aktiviteter	46
6.3 Styrdokumentens funktion på arbetsplatsen	46
6.4 Sammanfattning	47
Kapitel 7: Diskussion och slutsatser	48
7.1 Avslutande diskussion och forskningsbidrag	48
7.3 Metod- och teordiskussion	52
7.3.1 Metoddiskussion	52
7.3.2 Teordiskussion	53
7.4 Förslag på vidare forskning	54
Käll- och litteraturförteckning	55
Bilagor	1
Bilaga 1: Samtyckesblankett	1
Bilaga 2: Mailutskick	4
Bilaga 3: Intervjuguide	5

Kapitel 1: Inledning

1.1 Introduktion

Mer än tre år har gått sedan FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, trädde i kraft som lag i Sverige den första januari 2020. Ändå läggs fritidsgårdar för ungdomar fortfarande ner, inträde till museum har än en gång införts och budgetnedskärningar för folkbibliotek är ett faktum. I media debatterar vuxenvärlden om vilken kultur barn bör och inte bör uppleva. Enligt lag ska Sverige göra sitt yttersta för att barn ska få möjlighet och utrymme att växa som egna individer, och engagera sig i kulturlivet. Men var ska barnen ta vägen när deras platser försvinner?

Folkbiblioteken hade redan innan barn och unga som prioriterad grupp och den nya lagen har gett mer tyngd för att prioritera barns rättigheter. De kulturpolitiska målen från 2009 lyfter även att barn och ungas rätt till kultur ska uppmärksammas. I bibliotekslagen (SFS 2013:801) skrivs barn och unga fram som en grupp åt vilka folkbibliotek i Sverige ska ägna särskild uppmärksamhet. Här kan kopplingen mellan målgruppen och demokratiska rättigheter ses som en självklarhet. Däremot skrivs demokrati och gruppen barn fram i två separata paragrafer och vikten av barns rättigheter inom demokratin blir här inte lika självklar. Biblioteken verkar alltså för att vara en demokratisk plats med ett demokratiskt uppdrag; inom dess väggar skapas kultur för barn, av barn och med barn. Biblioteket som plats ska arbeta med barns rättigheter, hur detta görs är dock upp till varje bibliotek i form av biblioteksplaner (Bibliotekslagen 17 §). I biblioteksplanerna bestäms och regleras vilka områden som är fokus för en viss period, och fungerar som ett ramverk respektive bibliotek kan applicera på den egna verksamheten. En stor del av barns vardag på biblioteket handlar om biblioteksrummet, den fysiska platsen de vistas på och får tillgång till. I det ljuset är biblioteket som plats ett nav för barns delaktighet och rättigheter.

De senaste åren har barns rättigheter uppmärksammats allt mer inom biblioteksväsendet. På biblioteken i Örebro startades år 2018 en process för att skapa en mer barnrättsbaserad verksamhet på sina folkbibliotek. Barnrättsombud utsågs, utbildningar i barnkonventionen infördes, och regionen skapade en plan för hur barnkonventionen som lag ska uppnås. Det utvecklades också en strategisk modell för hur bibliotek kan implementera arbetet med barnkonventionen i sin verksamhet, och i denna finns såväl metoder som verktyg och övningar (Region Örebro 2019). Dessutom gjorde de en av de första barnrättsprövningarna rörande om alla barn ska få ett eget bibliotekskort där svaret blev ja; från förskoleklass utan målsmans underskrift (Röshammar 2022).

I april 2023 släpptes det en kurs på Digiteket, "Barnets rätt i biblioteket", som ska hjälpa fortbilda bibliotekarier om barns rättigheter i relation till biblioteken.

1.1.1 Bakgrund

I detta avsnitt tar vi kort upp lagar, rapporter och styrdokument, som en bakgrund till problemdiskussionen i kommande avsnitt 1.2. Årsrapporten 2022 från Barnombudsmannen för fram barns rättigheter i vardagen och hur dessa uppfylls, bland annat rätten till delaktighet som enligt kommunerna är en stor utmaning när det gäller barnrättsarbetet. Statens kulturråd (2022) kom också ut med en rapport samma år, *Rapport om Barnrätt*, där de förutom bibliotekets läsfrämjande verksamhet lyfter att platser för kultur är platser där barns rättigheter kan bli verklighet. Delaktighet är även en del av barnkonventionens artikel 12 – 14 och en viktig faktor för att erkänna barn som aktörer i sina egna liv (UNICEF u.å).

1.1.1.1 IFLA – internationellt

Internationellt har IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) sedan 2018 ett styrdokument med riktlinjer kring servicen för barn och unga på folkbibliotek. I styrdokumentet lyfts barnkonventionen fram och skapar en grund för arbetet med barns rättigheter, där artiklarna om rätt till information och utbildning lyfts specifikt. Såväl rummet och den fysiska miljön, som aktiviteter och program skrivs fram som viktiga. Något som saknas är dock en form av implementeringsplan om hur detta ska uppnås, istället är det som står breda riktlinjer.

1.1.1.2 Barnkonventionen

Barnkonventionen sammanställdes redan år 1989, och året därefter ratificerades den av bland annat Sverige. Barnkonventionen var menad att ge ett extra skydd för barn samtidigt som den erkänner barn och unga under 18 år som egna individer med egen agens (UNICEF u.å). År 2018 röstade Sveriges riksdag om att barnkonventionen även skulle skrivas in som svensk lag, vilket den sedan blev den första januari 2020.

1.1.1.3 Biblioteksplaner i Sverige

En biblioteksplan utformas för varje kommuns och regions biblioteksverksamhet. När en biblioteksplan ska utformas är det flera lagar som den bör förhålla sig till (Kungliga biblioteket 2022). För folkbiblioteken är den viktigaste Bibliotekslagen (SFS 2013:801), som styr alla de offentligt finansierade biblioteken i Sverige, i vilken det även skrivs att varje kommun och region

ansvarar för att utforma en biblioteksplan. Bibliotekslagen är dock inte detaljskriven i hur biblioteksplanen ska utformas, eller vad den ska innefatta. Detta är upp till varje kommun och region att själva bestämma. Sedan barnkonventionen blev lag 2020 bör utformandet av biblioteksplanen även förhålla sig till denna, särskilt i hur barns rättigheter skrivs fram. Även i barnkonventionen saknas det detaljstyrning och varje artikel är öppen för tolkning, men det är fortsatt viktigt att dra paralleller och skapa handlingsplaner utifrån den (Kungliga biblioteket 2022). Vi har med Stockholms biblioteksplan i vår studie då vi undersöker bibliotek inom Stockholms stad.

1.1.1.4 Löpa linan ut – en handlingsplan

I ett samarbete mellan region Örebro län, Sörmland, Östergötland och Gävleborg gjordes det ett stort arbete med barns rättigheter år 2018. Bland annat skrevs det fram en ordentlig handlingsplan, *Löpa linan ut* (Region Örebro län 2019), för hur bibliotekschefer skulle implementera barns rättigheter på sina arbetsplatser. Detta är ett komplement till biblioteksplanen och är en omfattande strategisk modell för hur det praktiska arbetet med barnkonventionen på folkbibliotek kan göras. Modellen är en taxonomi uppdelad i åtta steg som en trappa. Vid varje steg finns metoder och övningar i hur barnkonventionen kan implementeras i det dagliga biblioteksarbetet och i biblioteksverksamheten i stort.

Löpa linan ut är en handlingsplan, vad vi kan se har den trots sin användbarhet inte fått ett så stort genomslag. Vi har heller inte sett något liknande för Stockholms stad.

1.2 Problemdiskussion

Intresset för barns rättigheter och kopplingen till kultur har blivit större på senare tid. Tidigare forskning har de senaste åren pekat på vikten av att barn har rätt att delta i utvecklingen av biblioteksbestånd och få sina röster hörda (Aggleton 2018), samt om att barnets perspektiv bör lyftas i inköpet av media och betydelsen av ett heterogent bestånd (Daly 2021). Dessutom ges rummet en viktig roll när nyckelaspekter lyfts för vad som kan göra ett bibliotek framgångsrikt i sin service för barn och unga (Ornstein & Reid 2022). Nyckelfaktorer som bland annat kopplas till rummet är barnens *agens* och *tillhörighet*, atmosfär för *inkludering* och att fysiskt ge barn och unga *resurser* i form av material. Vi kan utifrån det se att ett bibliotek där barn känner sig välkomna, inkluderade och delaktiga verkar vara en nödvändighet för att barns rättigheter på bibliotek ska kunna existera i den mån det skrivs fram i barnkonventionen.

Folkbibliotekets verksamhet genomförs till stor del inom bibliotekets väggar. Rummet har inte alltid varit öppet för barn, utan dörrarna öppnades sakta kring sekelskiftet 1900 (McDowell 2014). Sedan dess har det funnits åtskilliga debatter som kretsat kring de villkor barn måste förhålla sig till och hur rummet ska utformas. Det har visat sig att bibliotekspersonalens förmåga att relatera till sina användare är av vikt för ett framgångsrikt bibliotek riktat mot barnverksamhet (Evjen & Vold 2018), det utgår ifrån en deltagande praktik där det fysiska rummet har en självklar plats. Frågan är då hur barns rättigheter kan få ta del i detta och hur det kan se ut. Samhällets platser för konst och kultur har däremot en stor potential att lyfta fram barns rättigheter och möta barn där dom befinner sig, där barn inte blir begränsade till en lärande miljö (Tordes & Kilkelly, 2022, s. 51). Det skulle kunna betyda att bibliotek som har verksamhet mot barn har en möjlighet att vara en fysisk plats där barns rättigheter har en självklar del, och inte bara för att vara en framgångsrik verksamhet. I en artikel om deltagande på folkbiblioteket i Norden (Hvenegaard Rasmussen 2016) lyfter att även om digitaliseringen haft stor inverkan på deltagarutvecklingen på bibliotek, är även det fysiska rummet som plats delaktighet värt att undersökas.

Utmaningen ligger i att förstå vad det fysiska rummet som en plats betyder för barns rättigheter kan betyda i verksamheten, där vi ser delaktighet som en stor del. I en deltagande demokrati menar Eryaman (2010, s. 132) är ett av de huvudsakliga ansvaren att ge egenmakt åt individer som saknar det. I Girouxs teori, som vi skriver mer i kap tre, om *radikal demokrati* skulle en demokratisk institution kunna hjälpa marginaliserade grupper att bli aktörer och jämna ut en maktobalans (Eryaman 2010, s. 132). Inom radikala demokrati är *gränspedagogiken* ett sätt att se maktgränser som föränderliga, som påverkar kultur, kunskap och makt (Giroux 1991, s. 51). Biblioteksverksamhet för barn handlar många gånger om att öppna upp för alla barns deltagande, som vi ser det också i tidigare forskning. *Gränspedagogiken* är bland annat att förflytta och öppna gränser, det blir då intressant att titta på biblioteksrummet som en transformativ plats där barns rättigheter får ta plats (Eryaman 2010, s. 136).

I kapitel 2 tar vi upp tidigare forskning som på olika sätt undersökt barns rättigheter i relation till (folk)bibliotek. Det vi upptäckt är att det fortfarande saknas forskning kring vad själva biblioteksrummet har för betydelse för att uppnå de rättigheter som skrivs fram i barnkonventionen. På olika bibliotek, och beroende på rekryteringen, kan synen på arbetet med barns rättigheter fungera olika. Även intresse och förförståelse hos personalen kan påverka hur tankesättet går. I ett bibliotekssammanhang kan vi se att barns rättigheter är viktigt utifrån det demokratiska uppdrag som biblioteket har, och att barn är viktiga då de är en av bibliotekets

prioriterade grupper. Kopplingen mellan barn och demokrati glider dock ifrån varandra, de två står isär i bibliotekslagen. Eftersom de båda står i samma lag kan det tänkas självklart att de hör ihop, samtidigt kan särställningen tolkas som att de är två skilda delar eller att barnen är underprioriterade. Folkbiblioteken har även olika styrdokument utifrån sin kommun och region, biblioteksplanerna ser olika ut vilket också gör att olika bibliotek kan göra olika mycket i relation till barnrätt. Det blir tydligt att barnkonventionen ska implementeras i biblioteksverksamheten då den är lag i Sverige, men hur det ska göras framgår inte. En biblioteksplan är således öppen för tolkning för hur varje bibliotek vill applicera det på den egna verksamheten, vilket kan leda till otydlighet och en skillnad i hur barns rättigheter får ta plats på olika bibliotek.

Saknas intresset eller kunskapen för barnverksamheten finns det en risk att detta endast blir en punkt på en checklista och ingenting som genomsyrar verksamheten. Även synen på, och kunskapen om barn och barns rättigheter i biblioteksrummet som plats, menar vi kan påverka hur och i vilken utsträckning arbetet genomförs på ett bibliotek. Synen på barns rättigheter är därför lika viktig som hur det praktiska arbetet genomförs, och lägger grunden för detta.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka hur biblioteksrummet som plats verkar för barns rättigheter i samhället, och hur bibliotekarier på folkbibliotek respektive barnbibliotek tänker kring och arbetar för detta. Syftet är även att undersöka vad det finns för syn på barns rättigheter hos bibliotekarier på folkbibliotek respektive barnbibliotek. Frågeställningarna blir således:

- Hur tänker bibliotekarier kring betydelsen av biblioteksrummet som plats för barns rättigheter?
- Vilka skillnader och likheter finns i hur bibliotekarier på folkbibliotek och barnbibliotek ser på barns rättigheter?
- Vad står det om barns rättigheter i olika styrdokument, och hur används dessa i bibliotekariernas arbete?
- Vad har biblioteken för roll i uppfyllelsen av barns rättigheter enligt bibliotekarierna?

1.4 Avgränsningar och särskilda hänsyn

Vi har avgränsat oss till Stockholms stad, och har genomfört intervjuer tillsammans med en mindre förstudie av dokument. Avgränsningen till Stockholms stad är av såväl ett lokalt intresse och bekvämlighetsskäl då Stockholmsområdet är geografiskt tillgängligt för oss. Vi har även valt att

avgränsa oss till Stockholms stad då det barnbibliotek, TioTretton, vi ville undersöka ligger i Stockholms stadskärna. Barnbiblioteket TioTretton anonymiseras inte då det är ett bibliotek som är det enda av sitt slag i Stockholms stad. Däremot anonymiseras Folkbiblioteket, eftersom *vilket* folkbibliotek det är inte är relevant för vår studie.

Den förstudie av dokument vi presenterar i kapitel fem är inte omfattande på det sätt att det är en uttömmande dokumentstudie. På grund av tid och utrymme i uppsatsen har den behövt vara i mindre skala. I slutstadiet av vårt uppsatsarbete släppte dessutom plattformen Digiteket en kurs om barns rättigheter på bibliotek. Då denna släpptes i slutet av april, och reviderades i början av maj har vi valt att inte ta med den i vidare arbete. Det är dock viktigt att veta om att den finns.

Vi undersöker specifikt barnens plats i biblioteket, men inte vuxenavdelningen i relation till barnen. Vi lämnar alltså den delen på folkbiblioteket där facklitteratur och skönlitteratur för vuxna finns och avgränsar oss till barnens tilldelade utrymme. Med biblioteksrummet menas inte i huvudsak interiör, däremot kan det vara en del av rummet som tillskrivas betydelse på olika sätt.

Vi beskriver gruppen barn som marginaliserade och lyfter att de är en heterogen grupp. Vi har dock i vår undersökning behövt begränsa oss till barn på ett någorlunda homogent plan när vi diskuterat barns rättigheter. Vi är medvetna om att vi skulle kunnat ha ett mer intersektionellt synsätt på gruppen barn, det finns bland annat barn med annat modersmål än svenska, annat etniskt ursprung, med funktionsnedsättningar och barn som identifierar sig inom HBTQI+. Vi har dock varit tvungna att begränsa oss på grund av uppsatsens omfång och fokus.

I vår studie har vi valt att inte intervjua barn eller göra observationer av hur barn använder biblioteken vi har undersökt, vi söker följaktligen inte barns egna perspektiv utan hur barnens röster får ta plats i de vuxnas barnperspektiv. Då barnen är under 16 år behövs föräldrars godkännande vilket vi ansåg svårt att få tag i, tiden blev också begränsande. Observationer hade inte varit möjligt på båda bibliotek. På grund av det, och på grund av etisk hänsyn har vi valt bort observationer av barn på biblioteket. Dessutom hade vi inte tillgång observation på TioTretton då vi under öppettiderna när barnen vistas där inte får komma in på grund av deras vuxengräns.

1.5 Genomförande och disposition

Vi kommer genomföra en kvalitativ undersökning där vi håller semistrukturerade intervjuer på två olika bibliotek inom Stockholms stad. Fördelen med semistrukturerade intervjuer med ett urval av bibliotekarier är att vi kan få en djupare förståelse i hur arbetet genomförs, i vilken utsträckning

samt komma åt enskilda bibliotekariers tankar om barnrättsfrågor och dess plats i biblioteksrummet. Vi har med detta gjort ett strategiskt urval där vi intervjuat personal på ett renodlat barnbibliotek, TioTretton, i innerstaden och ett folkbibliotek utanför tullarna. Vi använder oss även av styrdokument som biblioteksplan och lagar i en förstudie för att få en blick över vad det står i de officiella dokumenten som ska styra över Stockholms stads folkbibliotek. Dokumenten ger oss även en bredare empiri då vi valt att undersöka två bibliotek.

Vi har gått igenom en kortare bakgrund samt presenterat vårt problemområde, det vill säga det vi ämnar undersöka. Nedan följer även en kortare begreppslista. I kapitel två kommer vi att presentera tidigare forskning utifrån olika teman som alla relaterar till barns rättigheter och biblioteksrummet. Därefter i kapitel tre presenteras det teoretiska ramverk och den teori vi använder i analysen. I kapitel fyra beskriver vi djupare den metod vi valt för att samla in vårt empiriska material och vår analysmetod. Vidare i kapitel fem presenterar vi vårt resultat från intervjuer och dokumentstudien. Därefter följer analysen av det empiriska materialet i kapitel sex. Slutligen i kapitel sju diskuterar vi studiens resultat och analys, och sätter det i en vetenskaplig kontext. Vi ger svar på våra frågeställningar, drar slutsatser samt diskuterar vårt val av metod samt teori. Avslutningsvis ges förslag på vidare forskning.

1.6 Begreppsdefinitioner

Begrepp kan i olika kontext ha olika innebörd, varför det nedan följer en lista på hur vi i vår uppsats definierar och använder oss utav de olika begreppen. Flera av begreppen är till viss del lånade från andra discipliner då det verkar saknas en motsvarighet inom biblioteks- och informationsvetenskap (BoI).

1.6.1 Barn och unga

I enlighet med artikel 1 i barnkonventionen är barn alla under 18 år. Vi benämner dem även i grupp som barn och unga. Detta då styrdokument och bibliotekarierna ofta benämner åldersgruppen 0–18 år som barn och unga.

1.6.2 Barns rättigheter

Barns rättigheter är det som finns i barnkonventionen och dess 54 artiklar. Det är rättigheter som sträcker sig utöver de vanliga mänskliga rättigheterna och har tagits i kraft då skyddet för gruppen

barn och unga anses behöver stärkas, men också för att erkänna barn och unga under 18 år som egna individer som inte ägs av vuxna.

1.6.3 Rum och plats

Begreppen *rum* och *plats* har inom forskningen olika definitioner beroende på forskningsdisciplin, men även inom själva disciplinen kan definitionen av begreppen skilja sig åt. Vi har valt att använda den definition som Lars Løvlie (2007) redogör för inom pedagogiken. Løvlie (2007, s.34) skriver att det fysiska *rummet* (space) är det som sätts upp med fysiska gränser, så som vi menar att biblioteksrummet är. Det är hela barnbiblioteket eller den avdelning på folkbiblioteket som är tillägnat barn. *Platsen* (place) är det som skapas inom rummets gränser, eller hur rummet används. Barnen är i biblioteksrummet men skapar utifrån relationer till andra, genom möjligheter att få vara och genom att känna sig som egna aktörer en plats.

När vi skriver om biblioteksrummet syftar vi till största del på just det fysiska rummet. Vi använder begreppen ganska snarlikt, men vi definierar det och använder begreppen på det sätt att rummet är det fysiska biblioteksrummet som möjliggör för barn att skapa sin egen/sina egna platser. Inom det fysiska rummet kan det finnas flera platser, där *platser* är det abstrakta. Det fysiska rummet behövs för att en plats ska kunna bli till. Platsen finns bara om rummet används.

1.6.4 Barnperspektiv och barns perspektiv

Barnperspektiv och *barns perspektiv* är två begrepp vi lånat från barndomsforskningen, specifikt som Gunilla Halldén (2003) beskriver det. Vi applicerar det i en BoI-kontext. Barnperspektivet förklaras ur den vuxnas perspektiv (Halldén 2003). Detta sker till exempel i en utformning av ett barnbibliotek eller inköp av barnkultur där det är de vuxna som drar tolkningar för vad barn vill se. *Barns perspektiv* är när barnen själva får ta rollen som den som bestämmer eller berättar hur den ser på något. Om barns perspektiv får ta plats i bibliotekariernas barnperspektiv, och i utformandet av biblioteksrummet som plats, är det vi kommer försöka se i det empiriska material vi samlar in, och vi kommer även tillämpa begreppen som ett teoretiskt verktyg (se vidare i kapitel tre).

1.6.5 Delaktighet

Delaktighet är ett begrepp som kan användas på ett flertal olika sätt inom olika discipliner. Vi har lånat vår begreppsdefinition från barnkulturforskningen, där *delaktighet* är på en mer abstrakt nivå än det delaktiga i att praktiskt vara med (Janson 2013, s. 17–19). Delaktigheten ser vi sker även på

ett mentalt plan bara genom att finnas, i en bibliotekskontext kan detta vara att barnet bara vistas på ett bibliotek som endast är ägnat åt barn. Vi ser att delaktighet också kan ske genom representation.

Kapitel 2: Tidigare forskning

Under de senaste åren har det vuxit fram mer och mer forskning inom biblioteks- och informationsvetenskapen (BoI) som på olika sätt undersöker relationen mellan disciplinen och barns rättigheter. Barnbiblioteksforskning är ett relativt nytt forskningsfält inom BoI (Lundgren 2013), men inom detta fält relateras biblioteksrummet i en del fall till barns rättigheter. Vad vi sett är att rummet ofta kopplas till delaktighet, och att forskning har gått från att handla om barns tillgång till biblioteket till hur det utformas och vad rummet är för plats (Johansson 2018). Den forskning vi presenterar nedan handlar på olika sätt om relationen mellan barns rättigheter och biblioteksrummet. Det tar upp såväl vikten av ett heterogent bestånd, en plats att känna sig trygg på och vad biblioteksrummet har för potential i att arbeta med barns rättigheter. Vi har sökt i olika databaser och använt oss av sökord/fraser som “children’s rights”, “public library”, “library as place” och “children & youth”.

Den forskning som presenteras här nedan är tematiserad i tre teman: *ett rum att vara i*, *en plats att finnas på* samt *bibliotekens roll och potential*. Med *ett rum att vara i* menas det fysiska biblioteksrummet, platsen för barn på bibliotek. *En plats att finnas på* är en plats som går utöver den fysiska ytan och lyfter in det abstrakta, och vikten av att känna sig välkommen. I det sista temat tar vi upp vad forskning har visat att biblioteken skulle kunna göra, och i en del fall har gjort, för att arbeta med och mot barns rättigheter.

2.1 Ett rum att vara i

Folkbibliotek kan antingen fungera som rum för barn, som barnbibliotek utan en vuxenavdelning, eller som en plats för både barn och vuxna med en barnavdelning. I en historisk tillbakablick har Kate McDowell (2014) forskat kring retoriken om barnets plats på biblioteket. Barn stängdes ute från biblioteken fram till 1880, dörrarna började då sakta öppnas. “Children’s room”, *rum för barn*, blev vanligare på bibliotek närmare sekelskiftet 1900 och barn har sedan dess nästan alltid haft ett

eget rum på biblioteket (McDowell 2014). Rummet för barn blev viktigare och sågs som något eget och avskilt.

Biblioteksrummet kan ses som ett rum utanför arbetsplatsen/skolan och hemmet (McDowell 2014; Lin et al. 2015). Det blir ett tredje rum som får sin roll utifrån dess funktion av användaren, en funktion som kan vara olika för varje användare (McDowell 2014). Det kan användas som en plats för socialisering, för studier och information, och/eller som en plats för underhållning och ro (Lin et al. 2015). Det finns även undersökningar om hur ett tredje rum för unga kan främjas genom att personalen engagerar och relaterar till dess användare (Evjen & Vold 2018). En nyckelaspekt till att platsen ska fungera som ett tredje rum är genom personalens relation till användarna, som byggs genom tillit och utvecklandet av goda mellanmännsliga relationer (Evjen & Vold 2018).

Förutom att det tredje rummet får sin funktion utifrån användaren, är det också situationsbaserat och bör utformas efter vad de olika användarna tycker behövs, och det ska kännas inbjudande och spännande (Lin et al. 2015; Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen 2010). Det som studierna lägger tyngd vid är det att rummet för barn och unga ska vara deras egen, både i hur den används och hur den är utformad (Lin et al. 2015; Aggleton 2018; Daly 2021; Ornstein & Reid 2022). Vi håller med om att biblioteksrummet är mer än endast ett rum med böcker och sittplatser, det är ett rum som hela tiden är i förändring och som måste anpassas efter användarna (Daly 2021; Ornstein & Reid 2022). Vi anser dock att det är av stor vikt att även ha böckerna och sittplatserna i åtanke när vi pratar om bibliotek som rum för barn, då beståndet och utformningen av rummet är det första barnen ser när de stiger in.

2.2 En plats att finnas på

Barn ska kunna känna att de är en del av biblioteksrummet med en rätt att finnas till, och ska kunna känna igen sig i det befintliga beståndet. Forskning har visat på att det är av stor vikt att beståndet är heterogent format och med barnens inflytande för att kunna representera den stora heterogena grupp som barnen faktiskt är (Aggleton 2018; Ornstein & Reid 2022). Detta för att kunna uppnå den barnrätt som biblioteken strävar efter. Biblioteken ska verka och jobba för en social inkludering och skapa en plats där det går att vara sig själv, och engagera barn och ungdomars delaktighet i själva biblioteket (Train et al. 2000; Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen 2010). Här pekas det på att social inkludering också betyder möjligheten att delta och påverka, samt att biblioteket ska formas utefter och med den tänkta målgruppen. Det är dock sällan gruppen barn och unga engageras i utvecklandet av beståndet och inköpet baseras på vad vuxna anser är av vikt

(Aggleton 2018; Daly 2021). Om den tänkta målgruppen är barn bör de få vara med i själva beståndsutvecklingen, men även kunna spegla sig själva i beståndet för att känna att biblioteket är för dem (Daly 2021; Ornstein & Reid 2022). Detta ser vi även går att applicera på mer än bara beståndet: vilka ytor som finns och hur möbleringen ser ut speglar även det barnen och vilka barn som kan känna sig välkomna.

Långt ifrån alla bibliotek har tagit fasta på den exceptionella möjligheten biblioteket har att bidra till social inkludering (Train et al. 2000). Utmaningen menar Train et al. (2000) ligger i att få samhället att erkänna biblioteket som en plats för den utvecklingen, bland annat genom att vara en trygg miljö där barnet kan få vara anonymt och privat i sin utveckling och utforskande av jaget. Samtidigt måste det finnas resurser och engagerade, stöttande vuxna (Train et al. 2000; Evjen & Vold 2018). Det är även viktigt att se på gruppen barn som en egen grupp skild från vuxna, som delar och skapar en egen kultur på biblioteket (Aggleton 2018). Biblioteket bör vara en plats där barnen får lära känna sig själva och varandra i egen takt (Train et al. 2000; Daly 2020). Genom att möjliggöra detta i såväl rummet som en plats att vara på, som i beståndet på biblioteket får barn möjlighet att skapa relationer, lära sig om och av varandra. Det är dock viktigt att komma ihåg att var beståndet placeras i rummet även det speglar vilka barn som får och inte får finnas till (Daly 2021).

2.3 Bibliotekets roll och potential

Intresset för bibliotekets roll i barns rättigheter har blivit större på senare tid. Studier har sen början av 2000-talet pekat på hur biblioteken har en enorm potential att vara en tillgång i att främja barns rättigheter och för att bidra till social inkludering, även nyare studier lyfter den potential för barnrättsfrämjande som biblioteken har (Koren 2000; Train et al. 2000; Xu et al. 2020). Barnets tillgång till information är väsentlig för möjligheten att forma sin mening om samhället och världen, och för att utvecklas som medborgare behövs tillgången till många olika källor (Koren 2000). Genom att dessutom ge barn tillgång till information om alla möjliga ämnen, erbjuda programaktiviteter för läsning och medie- & informationskunskap, och kulturellt deltagande gör att biblioteket hjälper barn att utöva sina rättigheter. Något även Xu et al. (2020) lyfter i sin studie om vad barn tycker och tänker om biblioteket, där det framkommer att biblioteket för barnen är mer än bara böckerna. Gemenskapen och kulturen barn emellan är även den betydelsefull, olika program och aktiviteter behövs för att skapa en trygg plats och för att biblioteket ska fungera på bästa sätt när det gäller att främja barns rättigheter (Koren 2000; Train et al. 2000; Aggleton 2018;

Todres & Kilkelly 2022). Likaså inom barnkulturen, som ibland genomsöker BoI, har det pekats på hur olika estetiska kulturuttryck kan fungera som ett verktyg för barn att lära sig om och förstå sina rättigheter, både i att själva utöva kulturuttrycken och genom att ta del av dem (Todres & Kilkelly 2022). Konst och kultur och dess platser i samhället har en stor potential att föra fram barns rättigheter i ljuset och att möta barn där dom befinner sig, utan att det behöver bli begränsade till en formell lärandemiljö som skolan. Genom att engagera barnen i det kreativa kommer de kunna skapa kontakter och relationer med vuxna, lära sig om sina rättigheter samtidigt som de lär sig nya estetiska uttryck och lotsas vidare i sin bildning som barn och människor (Todres & Kilkelly 2022). Något vi ser möjligt att applicera på folkbiblioteket då det är en del av kultursektorn, programverksamheten riktad till barn rör många gånger fler estetiska uttryck än det skrivna. Barns rätt till kultur är en självklarhet och folkbiblioteken har en stor möjlighet att vara en fysisk plats för detta.

Barn har även rätt att uttrycka sin syn på saker som rör dem. Barns rättigheter i stort handlar om respekt för barnet, utan undantag, och i bibliotekssammanhang bör det finnas en medveten aspekt om mänskliga rättigheter genom bibliotekets service och programverksamhet. Särskilt att se det från barnets perspektiv och vända blicken inåt för att undersöka om barnens behov uppfylls (Koren 2000; Xu et al. 2020). En del i att kunna lyfta biblioteket som främjare av barns rättigheter är att lyssna till hur barnen tänker om och veta hur de använder bibliotekets bestånd för att kunna nyttja det i både rummets och beståndets utformning samt utveckling, detta kopplar även det till respekt för barnet (Xu et al. 2020). En möjlighet som enligt oss går att applicera på arbetet med barns rättigheter inom biblioteksvärlden och specifikt delen i barns rätt till delaktighet och tyckande. Vi håller med Koren (2000) i att det är ett ansvar för alla som tar beslut, formulerar policys och skapar miljöer som rör barnet att organisera barnets deltagande och ge tillgång till rätt information. Slutligen att bibliotek också bör tränas i barns rättigheter för att kunna bidra på ett effektivt och genomgående sätt för att fylla sin roll och nå upp till sin potential.

2.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar tidigare studier på att biblioteket fungerar som ett tredje rum för barnen, där platsen vinner på att ha engagerad personal som skapar relationer med användarna. Studierna visar också på att det finns potential för biblioteken att främja barns rättigheter och vara en plats där barnen lär sig om sig själva och skapar relationer till andra barn och vuxna. Slutligen visar ovanstående forskning på betydelsen av barnens medverkan i utformandet av ett bibliotek, de

måste få känna sig delaktiga. Delaktigheten behöver dock inte vara aktivt praktisk utan den landar även när barn känner sig trygga och kan kalla en plats för sin. Detta är vad vi vill undersöka vidare: vad rummet som plats har för betydelse, men utifrån hur bibliotekarier som arbetar på golvet ser på det. Det är en lucka vi ser ett behov av att fylla.

Kapitel 3: Teori

I detta kapitel kommer vi att presentera det teoretiska ramverk, den teori och de teoretiska verktyg vi använder oss av i analysen. Vi börjar med att presentera kritisk teori (*critical theory*) på ett övergripande sätt för att bygga en förståelse, sedan går vi kort in på vad kritisk teori kan betyda för biblioteks- och informationsvetenskap (BoI) utifrån Leckie & Buschman (2010). Därefter presenteras teori om radikal demokrati (*radical democracy*) och gränspedagogik (*border pedagogy*). Vi utgår främst från Eryamans (2010) förståelse och kopplingar till Girouxs teori om gränspedagogik, men lyfter även in Girouxs (1991) egna ord. Barnperspektiv som ytterligare teoretiskt begrepp presenteras i slutet av kapitlet, och hur vi tänker att den tillför mening i vår kritiska förståelse av den insamlade empirin. Genomgående i detta kapitel använder vi benämningen barn istället för Girouxs (1991) och Eryamans (2010) benämning studenter, för att sätta teorin i kontext till vårt ämne.

3.1 Teoretiskt ramverk

3.1.1 Kritisk teori

Kritisk teori (*critical theory*) har sina rötter inom samhällsforskningen och kopplas främst till Frankfurtskolan, särskilt under 1930-talet riktades fokus på att kritiskt belysa hur historien är medskapare i sociala förhållanden och att dessa präglas av maktskillnader. Närmare hur traditionella teorier och koncept utgår från problematiska antaganden om relationen mellan samhällsvetenskap och samhälle (Leckie & Buschman 2010, s. vii). Den kritisk teorin fokuserade på det sociala, där tankar om hegemonier inom socioekonomiska system, marginalisering och maktskillnader inom pedagogik växte fram. Lika viktigt är också aspekten pluralism och hur den med makt ser på den andre, samt stöd för inkludering och demokratisk rättvisa för marginaliserade grupper (s. viii). Två koncept som förts vidare inom kritisk teori enligt Leckie & Buschman (2010,

s. ix) är för det första att den motsätter sig teori som gör sig giltiga genom att dölja sina grunder, för det andra att kritisk teori tolkar världen genom kulturifiering och inte naturalisering.

Kritisk teori strävar framförallt efter att blottlägga motsättningar i samhället som möjliggör maktsymmetri och strukturella orättvisor, både på en individuell och bredare nivå (Leckie & Buschman 2010, s. x). Vilket gör att den inte endast är en beskrivande teori utan den möjliggör och skapar förutsättningar för marginaliserade grupper att verka frigörande, den vill följaktligen ge medborgare verktygen att kritiskt granska och förstå det samhälle de lever i för att utifrån det kunna förändra. På så sätt kopplar vi den kritiska teorin till vårt ämne, den emancipatoriska delen som vi ser som viktig hänger ihop med barns rättigheter och barnens frigörande på biblioteket. Den kritiska teorin har med tiden växt och har fått grenar som lyfter olika marginaliserade grupper och dess förutsättningar i samhället (Leckie & Buschman 2010, s. ix).

3.1.1.1 BoI & kritisk teori

Kritisk teori breddar gränserna för vad vi vet och hur vi tänker, och öppnar på så sätt upp för nya möjligheter. Men kritisk teori måste också föras in i kärnan av vår professionella praktik. En bättre förståelse för kritisk teori skulle främja och vässa till den lins vi använder att titta på problem som relaterar till yrkesutövningen och praktik (Leckie & Buschman 2010, s. xii). Leckie & Buschman (2010) menar att BoI som ett socialt fält är intresserad av hur samhället och dess människor och institutioner fungerar, samt förbättringar av dessa. Kritisk teori och dess teoretiker kan ge oss perspektiv och sätt som hjälper oss att utforska och reflektera över olika frågor och företeelser på nya sätt. Dessa kritiska perspektiv kan exempelvis hjälpa oss att förstå hur storskaliga förändringar i samhället kan påverka vad som kan ses som rutiner och mer lokala praktiker, så som beståndsutveckling, och på så sätt få ny inblick i vilka vi är och vad vi gör, individuellt och som profession (ibid, s. xiii).

Kritisk teori är viktig för forskningen inom BoI. Argument som förs fram menar att det finns tendenser inom BoI att anamma teoretiska perspektiv från andra discipliner, men ofta utan en kritisk eller gedigen förståelse. I sin tur skulle en integrering av kritisk teori inom BoI vara gynnsam för att få oss att bli mer i fas med forskningstrender och andra discipliner, samt att göra fältet mer relevant för en större akademisk gemenskap och motarbeta att BoI blir isolerad. Dessutom borde det uppmuntra och möjliggöra att svara an på aktuella frågor inom det egna fältet (Leckie & Buschman 2010, s. xi).

3.2 Teori och teoretiska verktyg

3.2.1 Radikal demokrati

För att ett demokratiskt samhälle ska fungera behöver alla medborgare göras delaktiga i beslut och själva få vara medskapare av det samhälle de lever i. Den demokrati som idag existerar menar Eryaman (2010, s. 132) har växt fram enligt det Giroux beskriver som ett liberalistiskt och kapitalistiskt tankesätt, en demokrati som egentligen fortsätter hålla marginaliserade grupper borta och låter gränser i det sociala och politiska vara kvar. Även de samhälleliga institutioner som ska verka för demokrati och hjälpa marginaliserade grupper anser Giroux (1993, se Eryaman 2010) vara drivna av det liberal-kapitalistiska styrsättet, och hjälper istället de grupper som redan sitter på makten.

En radikal demokratisering av samhället skulle hjälpa uppnå en större jämlikhet där alla medborgare ges möjligheten att vara delaktiga och aktiva medskapare. Radikal demokrati är en demokrati som erkänner sig själv inte vara fullt utvecklad utan att den är i konstant rörelse framåt och suddar ut barriärer och gränser med tiden (Eryaman 2010, s. 132). I Giroux teori om radikal demokrati kan folkbibliotek som en samhällelig, demokratisk institution hjälpa till att riva den maktobalans som är idag, och istället gå över till att hjälpa marginaliserade grupper att bli delaktiga aktörer på lika villkor (ibid.). Vi menar att barn och unga i dagens samhälle även de kan ses som en marginaliserad grupp, som inte fullt ut ges möjlighet att vara de medskapare i samhället de bör vara.

I ett samhälle där tillgången till information och makt är ojämlik blir gränserna mellan olika grupper starkare. Barn och unga är redan en grupp som innehar liten makt, en radikal demokratisering som börjar i rummet på folkbiblioteket skulle kunna hjälpa till att skifta maktgränser. För att den radikala demokratin ska fungera krävs det att samhället öppnar upp för transformativa platser där marginaliserade grupper kan utveckla relationer till resten av samhället, såväl som att upptäcka och se sig själva som offentliga aktörer (Eryaman 2010, s.132–133). I ett samhälle som hela tiden är i förändring och som blir allt mer mångsidig krävs det att demokratin och platser blir mer inkluderande. *Border Pedagogy*, som vi översätter till gränspedagogik, kan bli en viktig hörnsten i att främja en radikal demokrati.

3.2.2 Border Pedagogy/Gränspedagogik

Som vi nämnt ovan kan gränspedagogiken spela en viktig roll inom radikal demokrati, och kan i sin tur skapa transformativa platser. Gränspedagogiken innehåller olika överväganden och centrala punkter som tas upp i kommande stycken. Framförallt beaktar gränspedagogik idén om olikheter som en del av en gemensam strävan efter ett bättre offentligt liv. Dessutom kopplar den utbildning och bildning till strävan efter ett samhälle med radikal demokrati, samtidigt som den är observant på skiftande gränser som påverkar kultur, kunskap och makt. (Giroux 1991, s.51). Ordet *Otherness* som nämns i den kommande texten har vi valt att behålla på engelska, då vi inte ser att det finns en fullvärdig översättning. *Otherness* pekar på den mening som annorlundahet för med sig, att vara eller känna sig annorlunda i sin karaktär från vad som är norm.

3.2.2.1 Gränspedagogikens överväganden

Det finns tre teoretiska överväganden som Giroux (1991, s. 51–52) tar upp. Det första är gränser, och hur gränser kopplas till hur makt på olika sätt tillskrivs kroppen, kulturen, platser, historien och psyket. Gränser kan belysa hur vi tänker kring kunskap, politik, sociala och kulturella begränsningar som definierar skillnader mellan “ett vi och dom” samt otrygga och trygga platser. Ytterligare problematiserar gränser maktens och historiens språk, och föregår pedagogiska processer som en form av gränsöverskridande där befintliga gränser utmanas och omdefinieras. Det andra berör ett behov att ge pedagogiska förutsättningar där barn kan bli en gränsöverskridare (*border crosser*) för att kunna förstå *Otherness*, vilket betyder att skapa gränsland där kulturella resurser hjälper till att skapa nytt inom maktens ramar (Giroux 1991, s. 51–52). I relation till biblioteket ser vi att det skulle kunna vara bibliotekarien som skapar bildningsmöjligheter för barnet att bli en gränsöverskridare och i att förstå *Otherness*. Eryaman (2010) skriver om gränspedagogik i relation till bibliotek och digitalt informationsglapp, vi kopplar det vidare till att biblioteken, på ett jämlikt sätt över landet, ska ge barn tillgång till litteratur, kultur och information. Dessutom att biblioteksrummet som plats bör främja barnets identitetsskapande, agens kring sina egna rättigheter och deltagande i det demokratiska rummet. Särskilt då barn som grupp skiljer sig från vuxna, att det finns synliga och osynliga villkor utifrån att de är just barn. Det tredje är att gränspedagogiken vill synliggöra de socialt och historiskt konstruerade begränsningar och styrkor som finns inom platser och gränser vi ärver, och som i sin tur sätter tonen för våra sociala relationer och diskurser (Giroux 1991, s.52). Detta är också något som Eryaman (2010, s. 138) lyfter som en styrka. Teorin kan lyfta fram hur materiella system, som exempelvis en institution, bekräftas av

värderingar och normer. Det vill säga hur det som är norm inte kritiseras av gemene man eftersom det alltid varit på ett visst sätt. Genom att ringa in svagheter blir gränspedagogiken ett verktyg för att se om en förändring behövs och om den är möjlig. Däremot sägs inget om hur det ska gå till för att lyckas förändra det befintliga systemet, det uppmärksammar bara att det finns där.

Gränspedagogik blir främst ett etiskt och politiskt språk genom att undersöka hur makt tillskrivs, och hur relationerna mellan agerande, vetande och subjektivitet skiftar och skapas på platser och i sociala relationer, och särskilt i gensvar på *den andre*. Som en del i en radikal pedagogisk praktik trycker gränspedagogik på att ge barn tolkningsutrymme för att ord kan betyda olika saker (Eryaman 2010, s.135). Vi ser det som att språket aldrig är neutralt samtidigt som en dominerande diskurs vill bestämma vad något betyder.

3.2.2.2 Gränspedagogikens centrala antaganden

Centralt för gränspedagogiken är förståelsen för hur relationen mellan makt och kunskap fungerar både som praktik för representation, och som representation av praktiken för att upprätthålla vissa former av auktoritet. Gränserna är inte fysiska, utan det är kulturella gränser som är historiskt konstruerade och socialt organiserade, inom vilket vissa individer får ta plats och vissa sociala beteenden är okej men inte andra. För att utmana de existerande gränserna behövs både skapandet av ny kunskap men också att adressera den gamla (Giroux 1991, s.52–53). Gränspedagogik som vi ser det kan koppla till att bibliotekarierna kan lära barn om deras möjligheter, att det finns sätt att kritiskt granska, att göra sin röst hörd och våga ta del av det offentliga samtalet. Detta genom exempelvis olika programverksamheter, men också genom den möjlighet gränspedagogiken ger genom att medge populärkulturen som en viktig del i att erkänna marginaliserade grupper (Eryaman 2010, s. 135). Ytterligare av vikt är att barnen ska få möjlighet att skapa sina egna narrativ (Giroux 1991, s. 54). I en bibliotekskontext drar vi kopplingar till att barn genom exempelvis populärkultur kan få förståelse för sig själva och andra, även att de får ta del av och utöva sina rättigheter kan öka deras förståelse inför sitt eget och andra barns perspektiv. Gränspedagogik föreslår inte bara att det ska finnas mångsidiga kulturella berättelser och platser för barn, det knyter också an till en förståelse om att identitet kan vara skört i gränslandet mellan upplevelse, språk och röster. Barns upplevelser och röster passar inte alltid in i alla berättelser i en normkultur (Giroux 1991, s. 63).

3.2.2.3 Lärarens/bibliotekariens roll

Den roll som läraren, i vårt fall bibliotekarien, har för gränspedagogiken är också av centralt värde då det handlar om att kritiskt lyssna på barnens röster. Bibliotekarien, precis som läraren, arbetar och rör sig i barnens värld. Därför ser vi att bibliotekarien och läraren kan anta en liknande roll inom gränspedagogiken. Däremot är besök till biblioteket valfritt medan skolgången utgörs av både skolplikt och rätten till utbildning. Bibliotekarien blir på så sätt också en gränsöverskridare, genom att både synliggöra olika narrativ och legitimera olikheterna som grundläggande villkor för den egna förståelsen och kunskapen (Giroux, 1991, s. 63). Gränspedagogik tjänar för att synliggöra marginaliserade kulturer och grupper, och ge bibliotekarien en möjlighet till egen fördjupad förståelse för andra diskurser och en självkritisk blick inför sina egna värderingar (Giroux, 1991, s. 63).

3.2.2.4 Gränspedagogik för bibliotek som transformerande platser

I en demokrati bör dess deltagare se sig själva som medskapare av och aktörer i samhället, för att det ska vara möjligt måste medborgarna ha tillgång att utveckla en offentlig identitet med chansen att delta i demokratiska processer. Genom att minimera och ta bort sociala, kulturella och institutionella barriärer kan individer och marginaliserade grupper stärkas i sin förmåga att se sig som aktörer och medskapare. Om en medborgare istället är begränsad, marginaliserad, i sitt offentliga aktörskap att göra skillnad i samhället kopplar det till förtryck (Eryaman 2010, s. 132). Detta kopplar vi till bibliotekets möjlighet att vara ett nav för barns rättigheter, i vår problemformulering lyfts hur barns rättigheter kan se olika ut på olika bibliotek och att det i vissa fall kan betyda att barn marginaliseras och inte får möjligheter att ta del av att vara en medskapare och aktör i samhället. Eryaman (2010, s.132) pekar på att enligt Girouxs teori om gränspedagogik inom en radikal demokrati, kan bibliotek vara sådana transformerande platser för grupperns *empowerment*. Som verktyg ser vi att teorin kan hjälpa oss att se bibliotekariernas värderingar och tankar om barns rättigheter, och att det kan belysa hur dessa överlappar eller krockar med verksamheten samt hur det knyter an till teman om gränsöverskridande, det frigörande och transformerande i teorin. Närmare bestämt kommer vi filtrera vår insamlade empiri genom detta teoretiska filter. Förhoppningen är att med hjälp av teorin kunna dra paralleller och se eventuella idéer och värderingar samt likheter och skillnader som dyker upp i relation till teorin, och huruvida det finns behov av förändringsarbete. Däremot kommer vi inte använda oss av teorin för att få fram hur detta ska göras.

Vi förstår teorin utifrån Eryaman (2010) och Giroux (1991) som influerad av modernismen och postmodernismen, gränspedagogik kan i denna kombination bli *frigörande* och *transformativ* (Eryaman 2010, s. 135). Detta ser vi som nyckelord, och som grunden för gränspedagogik. Relationen mellan gränspedagogik och radikal demokrati sätter pedagogen och barnet i en roll som aktörer för förändring. Som bibliotekarie kan det exempelvis vara en förståelse för att skillnader och olikheter kan ta uttryck i marginalisering och utanförskap, och att dessa gruppers berättelser blir viktiga för att maktstrukturer ska förändras. Vidare kan biblioteket ses som ett gränsland inom en pedagogisk och kulturell kontext (Eryaman 2010, s. 135–136). Biblioteket kan också fungera som en alternativ trygg plats, där marginaliserade grupper tillsammans och individuellt kan arbeta på lösningar till gemensamma problem (Eryaman 2010, s. 134). Exempelvis ser barn också orättvisor i sitt liv, samhället och ute i världen, miljöfrågor är ett exempel som kan kopplas till de senaste årens debatter barn och unga varit involverade i. Biblioteket kan vara en plats där barn kan tycka, tänka, höras och uttrycka sig. En transformativ egen plats, en frizon, som bidrar till känslan av agens i den värld de lever i (Eryaman 2010, s. 136). Genom att göra barnen delaktiga och engagerade i platsen lär de sig att delaktighet och engagemang är något som är bra, vilket kan leda till ett ökat delaktigt engagemang. Sammanfattningsvis blir vår tolkning att genom att skapa en plats för barn där de kan växa och bli hörda som aktörer i en demokratisk sfär, genom att erkänna deras existens kan de gränserna som existerar transformeras. Barn som får möjlighet att lära sig om sina rättigheter lär sig ett egenvärde, att de är viktiga och kan vara delaktiga i en förändring.

3.2.3 Barnperspektiv

I avsnitt 1.6.4 finns en kortare definition av vad barnperspektiv och barns perspektiv är för något och hur det har använts inom olika vetenskapliga discipliner. Vi saknar ett mer tydligt barnperspektiv, och barns perspektiv, i gränspedagogiken och kommer därför lägga till detta som teoretiskt begrepp. Begreppet barnperspektiv som nämnt tidigare är lånat från barndomsforskningen, specifikt enligt Gunilla Halldéns (2003) beskrivning. Här följer en fördjupning av begreppsdefinitionen, såväl som ett ideologiskt och ett metodologiskt begrepp (Halldén 2003). Samt ett försök att förklara det som ett teoretiskt verktyg och hur vi tänker använda det tillsammans med radikal demokrati och gränspedagogik.

Inom barnperspektivet ryms även barns perspektiv, det vill säga det som barnen ser och hur barnen tolkar världen (Halldén 2003). När vi använder oss av barnperspektivet som ett verktyg kommer vi även att se om barns perspektiv får ta plats i barnperspektivet, det vill säga om och hur barnen

får ta plats och göra sig hörda i biblioteksrummet eller om det är uteslutande de vuxnas barnperspektiv som får ta plats. Ovan i teorikapitlet lyfts vikten av att marginaliserade grupper får ta del av samhället som aktörer. Vi ser att barn och unga även de är en marginaliserad grupp som har mindre makt och vars liv och politik många gånger styrs och bestäms av vuxna. Att anta ett barnperspektiv är att försöka tolka världen utefter hur barnen ser den (Halldén 2003). Inom forskningen blir att anta ett barnperspektiv att försöka se hur olika beslut, för oss inom biblioteksvärlden, påverkar förutsättningarna för barnen. Barnperspektiv som ett teoretiskt verktyg blir där med att se att barn är en marginaliserad grupp. Tillsammans med gränspedagogiken blir det ett sätt att ytterligare se hur folkbibliotek kan bli transformativa platser, med sin utgångspunkt i barns rättigheter. Barnperspektivet är alltså vilken syn på barn som kommer fram i det empiriska materialet, men även på vilket sätt barns rättigheter skrivs fram eller talas om. Vi är inte ute efter just barns perspektiv i vår studie, utan undersöker med hjälp av barnperspektivet om bibliotekarierna anammar även barns perspektiv i utformandet av biblioteksrummet som plats.

Kapitel 4: Metod

I detta kapitel berörs den insamlingsmetod för att samla in empiri, samt analysmetod vi valt. Först presenterar vi vår insamlingsmetod som är en kvalitativ jämförelse av två biblioteksverksamheter och deras arbete med barns rättigheter. Det ena biblioteket är TioTretton vars verksamhet endast är tillgänglig för de som är mellan 10–13 år. Det andra är ett folkbibliotek som ligger utanför tullarna men fortfarande inom Stockholms stad. Vi har genomfört semistrukturerade intervjuer med bibliotekspersonal på dessa två bibliotek som innefattar såväl deras tankar kring barns rättigheter i biblioteksrummet, tankar om rummets roll som plats och hur barns rättigheter arbetas med i praktiken. Som stöd till intervjuerna, och för att få ett större empiriskt material, har vi genomfört en förstudie där vi undersökt hur olika styrdokument skriver fram barns rättigheter i biblioteksverksamheten och för att se kopplingen mellan de teoretiska styrdokumenterna och det praktiska arbetet. Därefter presenteras analysmetoden, en beskrivande idéanalys som låter oss lyfta ut idéer ur det empiriska materialet för att sedan tolka.

4.1 Insamlingsmetod

En av uppsatsförfattarna till studien har sedan tidigare en personlig koppling till biblioteket TioTretton. Detta kan tolkas som att urvalet av informanter har varit ett bekvämlighetsurval. Det

var ett bibliotek vi var intresserade av att undersöka på grund av dess tydliga inriktning, den personliga kopplingen underlättade däremot kontakten inför intervju. Därför har också den uppsatsförfattare utan koppling varit den som sköt intervjuförfrågan och kontakten via mail, samt den som genomfört intervjun på plats. Däremot kan valet av bibliotek inom Stockholm stad delses ses som ett bekvämlighetsurval på grund av uppsatsförfattarnas geografiska placering i Stockholm, men det är också något som sporrat ett lokalt förankrat intresse. En fråga om tillgänglighet har även berört detta då intervjuer på plats var något som premierades, då det ger möjlighet att se biblioteksmiljön.

Det finns en medvetenhet om att vårt empiriska underlag kan uppfattas som tunt, men vi har valt att fokusera på de vuxnas bibliotekariernas barnperspektiv och hur de ser på och anammar barnens perspektiv i arbetet. Vi ville även fokusera på just två bibliotek för att kunna göra en mer tydlig jämförelse av dessa. Barnens perspektiv genom intervjuer med barn eller observationer hade gett oss ytterligare empiri, men vi har valt att inte genomföra detta då det är bibliotekariernas tankar och arbete vi är intresserade av att undersöka. I intervjun med folkbiblioteket hade vi initialt två informanter, vi hade dock i sista stund ett bortfall av dessa två. Vi anser dock att det empiriska underlag vi fått av intervjuerna samt av dokumentstudien ger oss ett underlag som möjliggör en djupare analys för att få in såväl bibliotekariernas tankar samt hur det kan gå till i praktiken. Dokumentstudien blir som nämnt ovan ett ytterligare underlag för analysen och möjligheten att applicera de teoretiska verktygen som en jämförelse mellan teori och praktik.

4.1.1 Styrdokument

För att få ett ordentligt underlag för våra intervjufrågor samt för att få en överblick över hur barns rättigheter skrivs fram gjordes först en förstudie av tre styrdokument: Stockholm stads biblioteksplan för 2022 – 2025, bibliotekslagen samt barnkonventionen. Biblioteksplanen är ett styrdokument på kommunal nivå som skrivs fram inom respektive kommun, medan de två lagarna är nationella. Detta är en kortare studie som görs för att se hur barns rättigheter skrivs fram teoretiskt, dessutom för att vara ett underlag för intervjuguiden och något att förhålla oss till i analysen av intervjuerna. Det är också av vikt för att förstå vår problemdiskussion och vår bakgrund som vi skrivit tidigare, i dokumentstudien besvaras också första delen i vår tredje frågeställning om vad som står om barns rättigheter i styrdokumentet för biblioteksverksamheten i Stockholms stad.

Styrdokument agerar som ett ramverk som reglerar de båda bibliotek vi har genomfört intervjuer på och sätter villkor för hur biblioteken ska utforma sin verksamhet, där rummet och platsen är en del. Styrdokumentet är öppna för tolkning av varje bibliotek men är ändå något att förhålla sig till. Förstudien blir därför något de båda biblioteken har gemensamt och som vi kan relatera till i vår analys. Detta gäller såväl vad bibliotekarierna valt att anamma från styrdokumentet, och hur det teoretiska anammas i det praktiska. Med en empiri som innefattar både styrdokument och intervjuer med bibliotekspersonal som arbetar med det praktiska på golvet, hoppas vi tydligare se om barns rättigheter uppfylls och hur detta görs, samt vilka skillnader och likheter det finns på ett folkbibliotek respektive ett barnbibliotek.

4.1.2 Intervjuer

Då vi vill undersöka hur biblioteken i Stockholms stad arbetar med barns rättigheter i biblioteksrummet anser vi att semistrukturerade intervjuer som kvalitativ metod kommer att ge oss svar på de två första frågorna vi har i frågeställningen. En kvantitativ metod med enkätfrågor hade gett oss ja och nej-svar och inte den djupare förståelsen av svaren som den kvalitativa metoden ger. Anledningen till att använda semistrukturerade intervjuer motiverar vi med att undersökningen gagnas av att ha ett tydligt fokus, då vi har ett tydligt tema att förhålla oss till och som vi undersöker (Bryman 2018, s. 564). Ytterligare känns en semistrukturerad intervjumetod som en fördel då den är flexibel i sin struktur. I sin tur ger det möjlighet till utvecklande och rika svar som en kvantitativ metod inte kan leverera på samma sätt (Bryman 2018, s. 564, 652).

Med semistrukturerade intervjuer får vi även in våra intervjupersoners egna tolkningar kring barns rättigheter, och hur de tänker att biblioteken kan arbeta med detta. Här kommer även egna erfarenheter och förklaringar fram, något som inte hade varit möjligt med en enkät (Barmark & Djurfeldt 2020, s. 27-28). Våra intervjupersoners egna tankar och tolkningar av arbetet ser vi som viktiga för att vi ska kunna besvara våra frågeställningar, och de möjliggör för oss att göra våra egna tolkningar av empirin. Intervjuerna genomförs på plats med informanterna och spelas in med kompletterande anteckningar. Det inspelade materialet kommer sedan transkriberas för att ge oss textmaterial för analysering.

4.1.2.1 Urval

För att få en djupare förståelse för arbetet med barnrättsfrågor har vi valt att fokusera på två bibliotek, varav det ena är barnbiblioteket TioTretton, med en vuxengräns där ingen utanför åldersgruppen får komma in. Det andra är ett vanligt folkbibliotek utanför tullarna, öppet för alla.

Det är en jämförande fallstudie där vi drar kopplingar till de teoretiska styrdokumenterna, och där vi genom det strategiska urvalet valt två skilda bibliotekstyper. Med två vitt skilda bibliotekstyper, där det ena är ett folkbibliotek med en barnavdelning och det andra ett renodlat barnbibliotek, ser vi att det ger möjlighet att tydligare se vilka likheter och skillnader som finns i hur bibliotekarierna tänker kring barns rättigheter, hur det utförs i det praktiska arbetet och vilka möjligheter och hinder som kan tänkas finnas. Fallstudien ger möjlighet att, precis som med semistrukturerade intervjuer, gå djupare in på den specifika verksamheten (Bryman 2018, s.96). Detta ger oss dock inte möjlighet till en generalisering av biblioteksverksamheten i Stockholms stad. Bibliotekarierna anonymiseras, likaså nämns ej vilket folkbibliotek det är då vikten har lagts vid att det ingår i Stockholms stad och ligger utanför tullarna. I kontrast är TioTretton nämnt vid namn då dess särskilda inriktning gör den ensam i sitt slag inom Stockholm stad och därför svår att anonymisera. Vi har valt att intervjua personal på två bibliotek just för att kunna göra en jämförelse av hur ett folkbibliotek respektive ett barnbibliotek arbetar med barns rättigheter, och för att kunna se eventuella skillnader och likheter som finns i både det praktiska och tankarna kring det. Förstudien av styrdokument blir ett komplement, och en teoretisk ingång för att se hur det praktiska arbetet genomförs.

Urvalet av informanter är strategiskt då det är viktigt att informanterna har erfarenhet av och jobbar i biblioteksrummet. Urvalet har även baserats på vilken typ av bibliotek inom Stockholms stad som informanterna arbetar på, alltså ett såväl målstyrt som kontextuellt urval (Bryman 2018, s.497–498). Samtidigt dröjde svar från de bibliotek vi mailade till, och av de tio folkbibliotek vi mailade var det endast ett positivt svar. Detta bibliotek fyllde dock de kriterier vi hade för folkbiblioteket vi ville intervjua personal på: ett folkbibliotek som låg en bit utanför tullarna, men tillhör Stockholms stad och med barnavdelning. Med urvalet av barnbibliotek var TioTretton det bibliotek vi var intresserade att intervjua och undersöka, men vi mailade även ytterligare ett barn/ungdomsbibliotek där svaret uteblev.

4.1.3 Etik

Särskilda etisk hänsyn i denna studie har rört anonymiseringen av våra informanter, vi har använt oss av pseudonymer för att säkerställa deras anonymitet (Vetenskapsrådet 2017, s. 40–41). Ett av bibliotekens namn har anonymiserats. Däremot som nämns i avsnittet nedan har TioTretton ej kunnat anonymiserats på grund av sitt unikum, i detta avseende har informanterna blivit informerade om omfånget av deras anonymiseringen via samtyckesblanketter (se bilaga 1).

Samtliga respondenter har skrivit på blanketten, där information om hantering av personuppgifter samt att de har rätt att när som helst avsluta sin medverkan varit tydlig. Informanterna har också blivit informerade om att inspelning och transkribering kommer ske, där tillgången till ljudupptagning endast finns att tillgång för uppsatsförfattarna och transkriberingen sparas på högskolans molntjänst. Dessa raderas så snart uppsatsprocessen är färdig.

4.2 Presentation av data

Det empiriska materialet består av en förstudie av dokument samt transkriberade intervjuer med en bibliotekspedagog och två bibliotekarierna på två olika bibliotek inom Stockholms stad.

I förstudien består det empiriska materialet av Bibliotekslagen som gäller hela biblioteksverksamheten i Sverige; Barnkonventionen som är lag sedan 1 januari 2020, där lyfts de artiklar som vi sett är särskilt relevanta för biblioteket; Biblioteksplanen *Mer relevant än någonsin - biblioteksplan 2022–2025*, den aktuella biblioteksplanen i Stockholms stad skriven på uppdrag av Sveriges regering. Resultatet av studien presenteras genom att dokumenten i tur och ordning introduceras, hur de förhåller sig till eller skriver fram arbetet med barns rättigheter samt vilka delar som relaterar till de andra dokumenten.

Den andra delen av det empiriska materialet består av transkriberade intervjuer med en bibliotekspedagog på folkbiblioteket och två bibliotekarierna på barnbiblioteket TioTretton. Folkbiblioteket är anonymiserat, barnbiblioteket TioTretton anonymiseras inte då det är det enda biblioteket i Stockholms stad som har en vuxengräns och som riktar sig mot åldersgruppen 10 – 13 år. Däremot är alla tre informanter anonymiserade för att säkerställa deras identiteter, bibliotekspedagogen presenteras som Niki och bibliotekarierna som Kim och Billy. Båda intervjuerna är genomförda på respektive bibliotek, därav den ena med båda bibliotekarierna samtidigt. Utsagorna spelades in och transkriberades, resultatets indelning bygger på de teman vi har i intervjuguiden och lägger grunden för den tematisering som följer i analysen.

4.3 Analysmetod

Inför analysen måste intervjuerna transkriberas och först därefter kan en analys genomföras, det vill säga att vi tolkar texten. Hermeneutiken, konsten att läsa och tolka, trycker på att den som läser en text alltid läser med en förförståelse (Bergström & Boréus 2018, s.30–32). Den förförståelse vi tar med oss relaterar både till introduktionens bakgrund men framförallt den tidigare forskningen

i kapitel 2, samt i den teori vi presenterar i kapitel 3. Vi har valt att tolka vår text med hjälp av beskrivande idéanalys.

Med en beskrivande idéanalys menas att *beskriva* det som skrivs eller sägs, genom att såväl göra en slags sammanfattning men även genom att lyfta sådant som inte kommer fram (Bergström & Svärd 2018, s.140). Den beskrivande idéanalysen kan alltså lyfta såväl synliga som osynliga idéer om barns rättigheter i relation till biblioteksrummet. Beskrivningen är vår kritiska tolkning av det empiriska materialet och i analysen kommer vi att argumentera för våra tolkningar (Bergström & Svärd 2018, s.141). När analysmetoden appliceras på dokumenten kan den, precis som i intervjuerna, synliggöra de eventuella luckor som finns i såväl dokumentet i sig som i relation till biblioteken. Vi använder oss av denna analysmetod för att kunna fokusera på de idéer som framkommer i intervjuerna såväl som i förstudien, och vi lyfter in teorin för att förstå idéerna ytterligare. Analysen kommer ske genom att vi relaterar det empiriska materialet vi får fram av intervjuerna till dokumentstudien, men även som en jämförande beskrivande analys av biblioteken emellan. Med en beskrivande idéanalys kan vi lyfta ut idéer vilka vi sedan med hjälp av de teoretiska verktygen kan försöka tolka. Här besvarar vi de tre första frågeställningarna, vilket leder till svaret på den fjärde frågeställningen om vad som egentligen är bibliotekens roll i uppfyllandet av barns rättigheter. Våra tolkningar är baserade på vår förförståelse, hade vi haft en annan bakgrund hade våra tolkningar kanske varit annorlunda.

Då vi inte intervjuat barn saknas *barnens perspektiv* i vår studie, vilket gör att våra teoretiska verktyg endast kan appliceras på de vuxnas *barnperspektiv*. Då vi lyfter barnens perspektiv som ett viktigt begrepp och även använder det som ett teoretiskt verktyg kan det tyckas att även barnens perspektiv bör finnas med i det empiriska underlaget. Vi kan se att *gränspedagogiken* som teoretiskt verktyg kunnat fungera än bättre på ett empiriskt underlag där barnens perspektiv får ta plats, vår fokus har istället legat på bibliotekariens roll och på så sätt ändå gett oss analytiska infallsvinklar. Däremot har *radikal demokrati* som teoretiskt verktyg från början gett oss en ingång i bibliotekets roll gentemot barns rättigheter, och den beskrivande idéanalysen har varit tillåtande för att sätta detta under lupp. Som nämnt har fokus för vår studie dock varit de vuxnas tankar och synsätt på barn och barns rättigheter, samt hur detta arbetas med i praktiken av just vuxen bibliotekspersonal. Barnens perspektiv blir här ett verktyg för oss att se om de vuxna har format sitt barnperspektiv efter barnens tankar och åsikter, eller om det kommer ur hur de vuxna tänker om vad barn vill och bör ha i ett biblioteksrum.

Kapitel 5: Resultat

I detta avsnitt presenterar vi först resultatet av den förstudie av dokument vi gjort för att få en syn på hur Stockholm Stadsbibliotek, bibliotekslagen och barnkonventionen förhåller sig till och skriver fram arbetet med barns rättigheter. Dessa dokument är ett material som varje bibliotek ska förhålla sig till och de skapar såväl ett ramverk som villkor för verksamheten. Därefter presenteras resultatet utifrån transkriberingen av de intervjuer vi genomfört. Intervjuerna presenteras tillsammans uppdelat efter de teman vi intervjuat utifrån.

5.1 Förstudie av dokument

De styrdokument vi valt att undersöka är bibliotekslagen, barnkonventionen och Stockholms stads biblioteksplan. Bibliotekslagen då den styr all offentlig biblioteksverksamhet i Sverige, barnkonventionen då barns rättigheter är vårt fokus i denna studie och biblioteksplanen för Stockholms stad då vi undersöker bibliotek och intervjuar bibliotekarier inom Stockholms stad. I förstudien besvarar vi den första delen i den tredje frågeställningen om vad det står om barns rättigheter i olika styrdokument, och andra delen av samma frågeställning besvaras i intervjuresultatet.

5.1.1 Bibliotekslagen

Bibliotekslagen (SFS 2013:801) är en ramlag som gäller för all biblioteksverksamhet i Sverige. Med ramlag menas att den inte detaljstyr, just för att kommuner och regioner ska kunna anpassa den efter sina egna bestämmelser, men gäller för alla. Det finns dock inga sanktioner om man bryter mot lagen. Den sätter ett ramverk kring vad biblioteken ska fokusera på och sätter en fast punkt att utgå ifrån. I 2 § om ändamål slås det fast att "Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning" samt att det ska vara tillgängligt för alla. Det som saknas är dock hur det demokratiska uppdraget ska utföras när det gäller gruppen barn och unga. I bibliotekslagen skrivs barn och unga i relation till folkbiblioteken fram som en grupp åt vilka det ska ägnas särskild uppmärksamhet (SFS 2013:801, 8 §). Barn och unga lyfts dock inte som en prioriterad grupp, som exempelvis personer med annat modersmål än svenska eller personer med funktionshinder (4 § & 5 §). I lagen skrivs ingenting om barns rättigheter eller tillgång till en plats

fram. Barnen nämns i 8 § där “Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.”, i bibliotekslagen är det alltså i första hand läs- och skrivförståelsen samt tillgången till litteratur som är folkbibliotekens största uppgift i relation till barnen.

Det är, som skrivits ovan, läsning, litteratur och språkutveckling som relateras till gruppen barn och unga i bibliotekslagens 8 §. Alla medborgares rätt till kultur och kulturliv skrivs fram i 2 § där “Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt” respektive 7 § där “Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet”, dock saknas den direkta kopplingen till barn även här. Här läggs ingen egentlig vikt vid att barnen bör ha en plats som är tillägnad dem. Biblioteksrummet som den fysiska plats där barnen vistas saknas, något som egentligen gäller för lagen i stort.

5.1.2 Barnkonventionen

Barnkonventionen (UNICEF u.å) tillsattes som lag i Sverige 1 januari 2020. Alla artiklar i barnkonventionen är till viss del relevanta för biblioteksverksamhet. För de grundläggande rättigheter fastställer artikel 1 att det gäller alla mellan 0–18 år, artikel 2 att inget barn får diskrimineras och artikel 3 att alla beslut som rör barnet ska vara för barnets bästa. Även artikel 4 som uttrycker att varje stat ska göra sitt yttersta för att nå barns rättigheter, och artikel 6 där barnets rätt till liv skrivs fram, är grundläggande. Det går att se hur tryggheten och rätten till livet är det som genomsyrar barnkonventionen. Nedan lyfter vi ut sju artiklar vi tycker går att applicera extra väl på just biblioteksrummet.

I artikel 12 står det att alla barn ska ha “rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet” (UNICEF u.å.), något som i en bibliotekskontext kan tänkas gälla beståndsutvecklingen eller utvecklingen av biblioteksrummet. Artikel 13 slår fast att "barn har rätt till yttrandefrihet; att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter, med respekt för andra personers rättigheter” (UNICEF u.å) i såväl konstnärlig form, som i tal eller skrift. För rätt till privatliv skrivs det fram i artikel 16, barnet har rätt att bestämma över sitt liv utan att någon gör ingripanden (om det inte är för barnets bästa). Alla barns rätt till information skrivs fram i artikel 17, och lyfter tillgången till olika massmedier. Här lyfts även att stater ska “uppmuntra att det skapas material som är av värde för

barn [...]” (UNICEF u.å). Då bibliotek är en källa för just kunskap och information kan denna artikel tänkas vara väl applicerbar på biblioteksväsendet. Dessa artiklar känns igen från bibliotekslagens 2 § Ändamål, som lyfter såväl åsikts- och yttrandefrihet som den fria tillgången till information (upplysning).

Barn med funktionsnedsättning får i artikel 23 en uttryckt rättighet om “ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället” (UNICEF u.å). Bibliotekslagen 4 § lyfter även den personer med funktionsnedsättning som en prioriterad grupp. Rätten till ett aktivt deltagande kan med lätthet appliceras på biblioteksrummet. Ytterligare en grupp vars särskilda rätt lyfts i barnkonventionens artikel 30 är barn som tillhör etniska, religiösa och språkliga minoriteter, och deras rätt till sin kultur och sitt språk. Kopplingen till bibliotekslagen 5 § blir tydlig där personer med annat modersmål än svenska och de nationella minoriteterna lyfts som prioriterad grupp, samt rätten till litteratur på sitt modersmål. Här kan biblioteken erbjuda litteratur på olika språk såväl som uppmärksamma olika kulturer, religioner och språk genom olika programverksamheter.

I artikel 31 skrivs rätten till lek, vila och fritid fram och är själva huvudrubriken för artikeln. Vidare framkommer även rätten till “att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet” samt “[...] lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet [...]” (UNICEF u.å). Denna artikel ser vi är en av de viktigaste för en biblioteksverksamhet. Biblioteken är en stor del av det kulturliv som finns lättillgängligt och är gratis i Stockholm. Med programverksamheter kan barnens eget konstnärliga liv utforskas. Rättigheten till kulturell verksamhet (2 §) och kulturlivet (7 §) syns även det i bibliotekslagen, i koppling till just folkbibliotek. I barnkonventionen står det dock ingenting om vilka som ansvarar för detta, och inga specifika rum eller platser för barn lyfts fram.

5.1.3 Biblioteksplanen

Mer relevant än någonsin - biblioteksplan 2022–2025 är den aktuella biblioteksplanen i Stockholms stad och skrivs på uppdrag av regeringen. Biblioteksplanens utformning har till viss del involverat tankar och synpunkter från dels medborgare och dels personer från andra institutioner och professioner (Stockholms stad 2021, s.41–42).

Barn och unga omnämns tidigt och benämns också som en prioriterad målgrupp (Stockholms stad 2021, s.12), en koppling till bibliotekslagens 8 §. Här tydliggörs inte vilka gruppen omfattar genom exempelvis en åldersmarkering. Det kan dock antas att det är de mellan 0–18 år som är just gruppen barn och unga, i enlighet med barnkonventionens första artikel, och att de äldre barnen benämns

som “unga”. I biblioteksplanen står det om vikten av litteratur som är anpassad till barnens ålder och nivå, något som även framförs i bibliotekslagen 8 §. Biblioteket “ska vara mötesplatser för kultur- och samhällsfrågor och främja lust att läsa, lära och skapa” (ibid, s.9) och har förutom ansvar för läsfrämjande även ett viktigt uppdrag för “samhälleligt deltagande och kultur” (ibid, s.9). I biblioteksplanen (ibid, s.11) står det även om vikten av åsikts- och yttrandefrihet hos alla medborgare, i referens till bibliotekslagen. Vidare står det att alla bibliotek inom Stockholms stad ska arbeta med att främja barns rättigheter och möjligheter till aktivt deltagande (ibid, s.9). Det som saknas är dock riktlinjer kring hur mycket och i vilken utsträckning detta ska göras.

Barnkonventionen nämns ett flertal gånger genom biblioteksplanen och det läggs tyngd vid vikten av att arbeta för att uppnå det som den framhåller. Det står även som ett mål att Stockholms stad ska bli “världsledande i att leva upp till barnrätt [...]” (Stockholms stad 2021, s.12) och att biblioteken spelar en stor roll i detta. Det saknas dock, som redan nämns, riktlinjer kring hur detta ska göras och det finns inga krav på handlingsplaner kring hur det ska arbetas med barnkonventionen. Genom det 44 sidor långa dokumentet nämns “barnrätt”, “barns rätt”, “barnens rätt” och “barns rättigheter” endast sju gånger.

Barn och unga lyfts som “en bärande del av bibliotekets användare” (Stockholms stad, s. 24) och användarna benämns inte endast som just användare utan även som samarbetspartners, precis som olika företag, andra myndigheter och institutioner. Användarna framställs alltså som viktiga i utvecklingen av biblioteksväsendet, men även här saknas det riktlinjer eller handlingsplaner kring hur detta skulle kunna göras. I förbifarten framgår det att biblioteket kan ses som en fristad för barn och unga i relation till hur många bibliotek som var tvungna att stänga ner under covid-19-pandemin: “Begränsat utbud under lång tid har också fått stora konsekvenser, inte minst för barn och unga som inte haft tillgång till bibliotekets utbud och därmed inte sällan en fristad” (ibid, s.15). Här kan det antas att biblioteket ändå ses som en viktig plats för många barn och unga. Det tas dock inte upp på ett djupare plan om vad som menas med detta, men det kan relateras till barnkonventionens artikel 31 där rättigheter till kultur och konstnärlighet bestäms. Biblioteken i Stockholms stad beskrivs dock som “stockholmarnas förlängda rum” (ibid, s.9). Det ges en större betydelse än att bara vara ett rum med böcker. Detta syns även på sida 12 där värdet av att kontinuerligt analysera, omforma och diskutera “såväl biblioteksrummet, programverksamheten och litteraturförmedlingen som det digitala utvecklingsarbetet.” (ibid, s.12). Det gäller att “utforma verksamheten inkluderande för så många som möjligt redan från början” (ibid, s.12) och utformningen ska utgå från bibliotekets prioriterade målgrupper.

Vidare beskrivs biblioteket i biblioteksplanen som en plats för litteratur och lärande (Stockholms stad 2021, s.34), samtidigt som det ska “finnas plats för tystnad, plats för samtal och plats för skapande” (ibid, s34). Detta räknas in som en viktig del för vad själva biblioteket är och bör vara (ibid, s.24). I biblioteksplanen lyfts det även att: “Platsen kommer fortsatt att spela en avgörande roll för biblioteksverksamheten” (ibid, s.34) och att det därför bör utformas biblioteksrum som passar alla användares behov. En idé om att gå från erbjudande till inbjudande skrivs fram då “biblioteket är så mycket mer än biblioteksärendet i sig” (ibid, s.36), bemötandet ska vara välkomnande, biblioteksrummet ska engagera till medskapande och delaktighet, och det ska göras “rumsliga förbättringar” (ibid, s.36). Det skrivs även fram att möjligheten att hjälpa till i utvecklingen av biblioteksrummet är särskilt relevant för barn, och detta kopplas till barnkonventionens artikel 13 (ibid, s.36). Med utvecklingen är såväl rummets möblering som vilka programaktiviteter som ska förekomma. Det saknas dock en konkretisering till vad själva *biblioteksrummet* har för betydelse.

5.2 Intervjuerna

I de kommande avsnitten presenterar vi resultatet från de intervjuer vi genomfört på ett folkbibliotek i Stockholm stad, och barnbiblioteket TioTretton. Vi kommer i avsnitt 5.2.1 besvara frågeställningen om vad biblioteket enligt bibliotekarier har för roll i uppfyllandet av barns rättigheter. I avsnitt 5.2.2 besvaras den första om hur tänker bibliotekarier kring betydelsen av biblioteksrummet som plats. I avsnitt 5.2.3 besvaras den tredje frågeställningens andra del om hur styrdokumentet används i det praktiska arbetet. Genomgående i empirin besvaras den andra frågeställningen om vad det finns för skillnader och likheter i synen på barns rättigheter.

Folkbiblioteket ligger utanför tullarna och delar lokal med ett medborgarkontor, bibliotekspedagogen Nikis tjänst är uppdelad mellan två folkbibliotek i samma enhet och lyfter in erfarenheter från båda. Niki jobbar på biblioteket som bibliotekspedagog. De arbetsuppgifter Niki har beskriver hen som likvärdiga en barnbibliotekaries, hen jobbar med barnen mellan 0–6 år, både med uppsökande verksamhet mot förskola samt arbete mot barnen i biblioteksrummet. När Niki tänker på barns rättigheter tänker hen på det som något alla nog tänker är bra och som biblioteken gör “men att det kanske inte alltid är så levande som man tror” (Niki).

TioTretton är beläget i Kulturhuset på Sergels Torg med en lokal vigd för barn mellan 10–13 år. TioTretton har en vuxengräns, ingen som är yngre eller äldre än målgruppen får komma in på biblioteket. Alla åldrar får dock låna böcker, som personalen hämtar. Kim och Billy jobbar som

bibliotekarier inom verksamheten, Billy arbetar med litteraturinköp och katalogisering, och Kim med planering och samordning. Båda arbetar med program, föreläser om verksamheten, och bemannar ute i biblioteket. Deras tankar om barns rättigheter beskrivs till stor del som mänskliga rättigheter men “på samma sätt som vi har startat den här verksamheten som en separatistisk verksamhet så behövs det lyftas ur när det finns marginaliserade grupper [...] När det gäller barn sker det ju att, vuxna oftast är den dominanta gruppen” (Kim & Billy).

5.2.1 Bibliotekets & bibliotekariens roll

Den roll som biblioteket och bibliotekarien har i uppfyllelsen av barns rättigheter, som vår sista frågeställning tar upp, kan vara många. Bibliotekarierna vi pratar med på TioTretton trycker på att barns rättigheter ska genomsyra barnbibliotekets och barnavdelningens verksamhet, i det som görs och i de beslut som fattas. Att finnas för barnet och att alltid stå på barnens sida beskrivs som ett kärnsyfte, det är barnens egen plats där de vuxna, pedagogiken och rummet ska anpassa sig och förändras utifrån barnens önskemål, rättigheter och vilja. Kim poängterar att om man håller “[...] en knivskarp, obrottslig lojalitet mot barnen, så blir allting väldigt mycket lättare och mycket roligare.”

Niki på folkbiblioteket lyfter också barns rättigheter som en del av bibliotekets uppdrag och fokus, och relaterar också till de mänskliga rättigheterna. Särskilt viktigt är det eftersom barn och unga är en primär målgrupp. Niki tar också upp att det ser olika ut på olika bibliotek och att det inte alltid är lätt att få in. Hen lyfter att den förkunskap personalen tar med sig in i arbetet spelar roll, att det påverkar hur någon ser på och tänker om barns rättigheter samt hur man tar sig an detta praktiskt. Här lyfter hen sin egen bakgrund och säger att “som lärare är [jag] ju väldigt indoktrinerad i att det ska genomsyra, men för nån som kanske inte har varit så mycket i barngrupp men däremot jobbar med barnlitteratur så kanske det inte är lika självklart hur man gör det praktiskt, levande.”

Bibliotekariens ansvar beskrivs av samtliga med att de ska lyssna och fånga upp vad barnen har att säga. I biblioteket ska bibliotekarien arbeta för att barnet ska känna sig tryggt i vad ett bibliotek är och vilka rättigheter de har där, vilket borde göras praktiskt i ett barns biblioteksbesök men också långsiktigt och teoretiskt med hur biblioteket kan arbeta för att stärka dessa rättigheter. Bibliotekarierna på TioTretton ser det som en del i det demokratiska uppdraget som biblioteket har, men kritiserar också att när ett barn inte vet om sina rättigheter behöver inte biblioteket eller bibliotekarier stå till svars för vad som inte görs.

Kim och Billy lyfter att barnens rätt att få vara med att påverka på bibliotek sällan tydliggörs, barnen vet inte att de har rätt att tycka och tänka. Det är något som de jobbar med på TioTretton, exempelvis att barnen ska veta om sin rätt till att göra inköpsförslag. Barnen får be om vilka böcker de vill, på TioTretton köper de bara in barn- och ungdomsböcker men skulle någon fråga om en vuxenbok samordnar de med vuxenbiblioteket på samma våning och hänvisar barnet att låna boken där. Bibliotekarierna på TioTretton tycker att i egenskap som bibliotekarie bör man fråga sig om den plats man skapar är till för barnet då “det här är **deras** bibliotek, **deras** böcker. När det är en bok som trendar jättemycket, som jättemånga vill läsa, det är ju den enklaste läsfrämjande grejen du kan göra, köp några till!” (Kim). På TioTretton har de en egen beståndsbudget och köper alltså in böcker själva. På folkbiblioteket är inköpen centraliserade, men Niki berättar att när barnen där vill göra ett inköpsförslag mailar bibliotekspersonalen direkt till inköpsgruppen.

Samtidigt menar Kim och Billy att det är viktigt att bekräfta barnens egna val av läsning som en viktig del i barns rättigheter. Här blir det viktigt att inte kritisera barnen, de beskriver sig själva som hårda mot vuxna som kritiserar barnens val av läsning. Att jobba för att skapa trygghet för barnen är en grund i arbetet på biblioteket, Kim förklarar att “det blir ju liksom ett förtroende att barn väljer att gå till biblioteket på sin **fritid**, det är ju egentligen helt **enormt** att dom gör det, å då måste vi ju förvalta det förtroendet, och göra det bästa av det.”

Under intervjun med Kim och Billy kommer vi också in på delaktighet och vikten av att samtala med barnen. De fortsätter berätta att barn i deras målgrupp ofta bjuds in till fokusgrupper på bibliotek, men inte på TioTretton. Anledningen motiveras med att det kan bli en falsk marknadsföring för barnen, lite som ”elevrådsfrågor” där barnen får berätta vad de vill men inte har någon riktig delaktighet i de slutgiltiga besluten. Istället bör man följa barnen och befinna sig där de är för att kunna fånga upp deras intressen, både i biblioteksrummet och på sociala media. Båda kan ge inblick i barnens trender. Det allra viktigaste blir att samtala, skapa relationer med barnen, fånga upp hur de deltar eller inte deltar i verksamheten. Detta är något som Niki också pratar om som särskilt viktigt, barnens process måste få ta plats, deras rätt till delaktighet och att göra sin röst hörd. På folkbibliotekets barnavdelning förklarar hen att det först inte fanns en naturlig plats för barn i mellanåldern, istället ockuperade de småbarnshörnet och kände sig inte förstådda när personalen förklarade att de små barnen inte vågade vara där när de tog över. Niki berättar att de satte sig ner tillsammans för att möta och fånga upp deras tankar och vilja, idag finns “ett stående pysselbord, från att det stod under lovveckor är det nu ett permanent pysselbord där dom hänger varje dag”. (Niki)

I intervjun uttrycker Kim och Billy att bibliotekarien måste granska sig själv kritiskt med hur hen pratar med barnen för att inte svaren ska bli begränsade, Billy poängterar att “barnen säger ju ofta det dom tror att vuxna vill att dom ska säga”. Kim fyller i att om en tioåring blir tillfrågad hur drömbiblioteket ser ut kommer ett svar utifrån vad dom tror biblioteket är “men om man frågar såhär; när du läser eller håller på med telefonen hemma, var brukar du sitta? Vad tycker du är mysigt?” kan det bidra till att på riktigt ta reda på vad barnen tycker och tänker.

Niki tar upp att hen tror att det är viktigt för personalen på folkbiblioteket att det finns en medvetenhet kring att det är vuxna som ofta bestämmer över barns kultur. På folkbiblioteket jobbar de med ett läsfrämjande projekt som heter *Förstärkt förskola*, och beskriver deras sätt att jobba med det som en del i att göra barn delaktiga. De har valt att ha en liten grupp på sex till åtta barn som träffas tre gånger och jobbar med samma bok på tre olika sätt, däremellan fånga upp barnens intresse som styr innehåller till nästa träff “så dom får vara delaktiga i det kulturskapandet som ett processinriktat arbetssätt [...] det är ju också ett sätt som vi försöker få barnens rätt till delaktighet och göra sin röst hörd och synas i bibliotekets verksamhet så.” (Niki)

Enligt Kim och Billy är bibliotekarierna dom vuxna som ska finnas för barnen, för att kurerat det de önskar och vill ha, samtidigt som det är viktigt att kunna dra gränser så att det blir en trygg plats för alla. Här beskriver Kim och Billy på Tiotretton att deras barnperspektiv, istället för barns perspektiv, kommer in. Barnen får komma med sina tankar och idéer, men personalen måste se till att anamma ett barnperspektiv som inkluderar alla barn som vistas på TioTretton. De som bibliotekarier har överblick i biblioteksrummet och ansvaret att det ska fungera för alla barn, inte bara några få. Niki på folkbiblioteket lyfter dessutom att man bör anpassa efter vad arbetsplatsen har möjlighet till, då arbetet med barn är olika på olika bibliotek exempelvis beroende på storlek och utrymme.

5.2.2 Biblioteksrummet som plats

På frågan om hur bibliotekarierna tänker kring biblioteksrummet som plats för barns rättigheter är svaren från folkbiblioteket och TioTretton snarlika. Niki beskriver biblioteket som “[...] ett stort vardagsrum. Det är en samlingsplats för alla. Där det sker möten som inte sker på andra ställen.” Kim och Billy menar att TioTretton strävar efter att vara en plats som barnen ska känna sig hemma i, med en miljö som känns trygg och inspirerande. Niki beskriver hur barnen många gånger tar över rummet när de kommer till biblioteket, de känner sig hemma och tar det som sitt eget. Detta är något som även beskrivs på TioTretton, där barnen kommer in och tar för sig direkt.

För TioTretton beskrivs det statiska och kontinuiteten i platsen som viktigt, det ska gärna se likadant ut nu som det gjorde när det öppnade för tolv år sen: “[...] det ska kännas som att man kommer tillbaka”. (Kim). Även om det läggs till bokhyllor och beståndet flyttas runt ser själva rummet ut som det alltid har gjort, något de beskriver som en slags nostalgisk känsla när besökare som blivit för gamla kommer förbi och tittar in. De lyfter även vikten av just en fysisk plats och att det med den digitalisering som sker i samhället blir ännu viktigare att ha en fysisk plats att vistas på. Både folkbiblioteket och TioTretton menar att biblioteksrummet ska vara en plats som passar för alla olika typer av barn och att det är personalens ansvar att se till att det blir så. Biblioteket är enligt Kim “[...] i princip den enda offentliga platsen dit det är acceptabelt att komma själv.”

Det är en plats utanför skolans och hemmets väggar där barnen kan pröva på att vara någon annan och få testa sig fram i sig själv, och det är bibliotekets ansvar att förvalta den platsen. Niki lyfter vikten av läsfrämjande och språkutveckling som en viktig del i arbetet med barns rättigheter på ett bibliotek, just för att barnen ska kunna utöva dem. På både folkbiblioteket och på TioTretton lyfts vikten av att alla aktiviteter är gratis, så att alla barn ska kunna vara med.

5.2.2.1 Möblering, rummet, platsen

Niki beskriver hur folkbiblioteket är som en frizon för många barn och att flera av besökarna hänger där från att skolan tar slut till dess att biblioteket stänger. Hen lyfter även att det samtidigt som det är en plats för barnen även är en plats för andra besökare och lyfter det faktum att de inte alltid har koll på allt som sker inne på biblioteket. Niki menar att alla barn ska känna sig trygga och att det med höga hyllor ibland kan ske sånt som inte är önskvärt inne på biblioteket. Niki lyfter även tanken om trygghet på biblioteket i relation till föräldrar som har en tanke om att det är tryggt, men att det kanske inte alltid stämmer. Hen reflekterar över vad det är som gäller i yrkesrollen som bibliotekarie, men menar att de arbetar aktivt med just trygghet genom relationsskapande, samtal och att röra sig runt i rummet. Vad gäller TioTretton är hela biblioteket lätt att överblicka, bokhyllorna står längs med väggarna och de möbler som är mitt i rummet är låga. Rummet anpassas på så sätt att det ska kännas tryggt för alla att vistas där och “[...] om vi ser att det uppstår situationer i några delar av rummet så, så försöker vi använda rummet att möblera om, ställa om.” (Kim). Att kunna se vad barnen gör, och att barnen ska se vad personalen gör, menar Kim och

Billy är viktigt och skapar en trygghet. Även om det ibland är ett irritationsmoment för barnen “när man vill göra saker man inte ska, typ äta ostbågar i korven¹.” (Kim)

På frågan om varför de tror att barnen vill hänga på deras bibliotek är svaren ganska lika. Niki tror att det är för att barnen känner sig sedda och förstådda, att det är en liten oas där de trivs. Niki tror även att samtalet och relationerna spelar roll, och att respekten dem emellan finns där. Kim och Billy menar att TioTretton är en plats där barnen kan vara sig själva och att de tycker att det är tryggt, mysigt och roligt och att barnen känner att det är deras plats. Att det bara är just barn som får komma in känner sig även många vuxna trygga med, menar Billy. Kim beskriver hur de inte kan gå in på allt positivt som barnen säger eftersom de då “skulle låta som dom största asen i världen. Alltså på riktigt, det går inte [...] det gensvar vi får från besökarna är **enormt**.”

5.2.2.2 Platsens storlek och resurser

Rummets storlek menar alla tre har betydelse. På folkbiblioteket, som är ett av de mindre biblioteken i Stockholm, tar barnavdelningen tillsammans med “ung vuxen”-hyllan upp mer än halva biblioteket. Personalen är fler som jobbar mot barn och unga än mot vuxna, rekryteringen av personal har dock resulterat i att de på folkbiblioteket arbetar mot de minsta barnen. Eftersom biblioteket även måste jobba mot de äldre åldrarna måste utrymmet också anpassas till dem menar Niki. För att nå detta har ett pysselbord ställts in på vuxenavdelning som är markerad med en skylt där det står att det endast är för barn, lite på samma sätt som vuxengränsen fungerar på TioTretton. Niki beskriver dock hur de behövt gå in och be vuxna flytta på sig, vilka först tagit illa upp och tagit för givet att bordet även är deras.

Utrymmet som barnen får i biblioteket menar Kim är otroligt viktigt. I Kulturhuset finns det utöver TioTretton även två andra bibliotek som är för barn, Rum för Barn för de yngre och Lava för de äldre. I relation till andra bibliotek har barnen här tagit en enorm plats i relation till de vuxna, något Kim lyfter som otroligt bra. Kim lyfter vikten av att ytan för barnen måste synas och inte får glömmas bort och menar att den åldersgrupp de arbetar med många gånger glöms bort på andra bibliotek. Hen beskriver hur de ibland får kommentarer om att målgruppen 10–13 år är ganska snäv, “[...] men om man tänker efter hur ett barn förändras från det att dom är nio till det att dom liksom går ut sjuan. Det är liksom, **enormt**.” (Kim)

¹ Korven är en stor röd soffa i mitten av rummet, som ser ut som tre danska kokkorvar

Kim menar även att utrymmet på barnavdelningen säger ganska mycket till barnen och tror att “[...] vuxenvärlden kan ibland missa hur mycket barnen uppfattar av den typen av prioriteringar.” Hen trycker även på vikten av resurser och vikten av ett intresse hos personalen och att det är viktigt att granska sig själv hela tiden och vad man vill och gör med biblioteket. Kim lyfter även synen på rekrytering och värdering av kompetenser hos personalen, att det krävs ett annat tankesätt när bibliotek ska arbeta med en målgrupp som är så rörlig och på olika stadier i livet. Allting som görs och alla beslut som tas ska även kunna relatera till det kärnsyfte som biblioteket har, alltså att arbeta för barnen och göra det som barnen vill. Grundtanken ska alltid vara “[...] är det här platsen för barn eller är den en plats där vi vuxna kan visa att vi har en plats för barn?” (Kim). Niki menar att det är viktigt att barnen har en plats som är utsedd som deras, men uttrycker dock inte många tankar kring själva storleken på rummet. Däremot lyfter hen att mer och större plats till barnavdelningen hade varit önskvärt, men att det måste anpassas till varje biblioteks lokaler och resurser.

Prioriteringen ligger hos TioTretton på att vara med barnen och att vara i verksamheten, och de lyfter vikten av att det ska vara roligt att jobba. Man får heller inte vara rädd för att misslyckas menar de, man måste våga prova för att kunna hitta lösningar som fungerar.

5.2.2.3 Bemanning och relationer

På TioTretton är det alltid minst två personer som bemannar, de är aldrig ensam. “En som vaktar vuxengränsen i princip och välkomnar barnen som kommer, och hjälper till med bokfrågor vid infodisken.” (Billy). Vuxengränsen är det som de lyfter genomgående som det viktigaste för att visa på vems rummet är: efter vuxengränsen får varken yngre barn, äldre barn eller vuxna komma in. Den andra som bemannar ska kunna röra sig runt i rummet för att på så sätt kunna lyssna på barnens behov och frågor, kunna fånga upp vilka samtal som sker och bara visa att den finns. De menar på att det är så relationerna kan komma att växa fram, det öppnar upp för små samtal som senare kan bli stora. Mötet behöver inte vara stort och avancerat för att skapa trygghet, och Kim menar att det är viktigt även för att “[...] liksom avdramatisera också oss! [...] för att det blir en liksom avslappnad jargong mellan dom som jobbar, och barnen **trivs** i det.” I relationsskapandet ingår även samtalet och Kim talar om vikten av att våga vara personlig utan att bli för privat, att det är ett måste om man jobbar med barn. Att vara öppen och ärlig i samtalet och i hur man mår inger ett förtroende hos barnen, vilket i sin tur kan leda till just de stora samtalen. Billy lyfter även

att de inte är lekledare, utan de lägger över ansvaret på barnen när det gäller vad de ska göra och hur de ska förvalta sin tid.

Relationsskapandet med barnen är något Niki på folkbiblioteket också lyfter. Hen menar att det är så biblioteket ens går ihop. Samtalet, mötet och bemötandet är det som är det viktigaste för att kunna få den respekt från barnen hen idag menar att de har. När de bemannar biblioteket så ser de även till att inte bara sitta bakom sin informationsdisk, utan ser till att röra sig runt i rummet just för att kunna fånga upp de här samtalen. De ser även till att bemanna extra på de tider då det vistas många barn i biblioteket. Relationsskapandet ser Niki även är viktigt för att barnen ska kunna vara med att utveckla rummet, anpassningarna sker efter att en dialog har skett och barnen i samtal med personalen har fått lyfta vad det är de saknar och vad de önskar ska finnas.

5.2.3 Arbetsplatsen och styrdokument

På såväl folkbiblioteket som på TioTretton lyfter bibliotekarierna att de är medvetna om att styrdokument såsom bibliotekslag, barnkonvention och biblioteksplan finns, men att de inte arbetas med aktivt i det praktiska arbetet. På folkbiblioteket arbetas det inte med barnkonventionen och barns rättigheter just begreppsmässigt utan arbetet sker mer aktivt och de “har ett väldigt stort barnfokus” (Niki). Hen lyfter även en kurs ny på Digiteket som handlar om just barns rätt på bibliotek, och hur det är tänkt att alla inom enheten ska genomgå den för att sedan diskutera, “och då kanske det blir mer att man pratar om det begreppsmässigt, för det kanske vi inte gör idag” (Niki). De styrdokument de arbetar med är den senaste biblioteksplanen *Mer relevant än någonsin* samt *Kultur i ögonhöjd*, som är ett program för hur Stockholms stad ska arbeta med kultur och barn. Några interna styrdokument har de inte men inom enheten har de ett möte med de som jobbar mot barn en gång i månaden, samt ett möte om *Förstärkt Förskola* en gång i månaden “och på dom mötena är det ju verkligen det största kunskapsutbytet mellan biblioteken” (Niki). Här pratas det inte heller om barnkonventionen i begreppsform men barns rättigheter är något som genomsyrar hela samtalet och allt de gör. Niki menar att de under dessa möten även diskuterar hur de ska kunna fånga upp alla barn i alla åldrar, de barn med minoritetsspråk och vad som behöver göras i form av olika programaktiviteter.

På TioTretton ser det liknande ut när det gäller arbetet med styrdokument. Det är biblioteksplanen, bibliotekslagen och barnkonventionen som de grundar sitt arbete i även om det inte arbetas så aktivt med dem. Kim och Billy lyfter det att många styrdokument ofta är så brett skrivna och öppna för tolkning och att det sällan finns direkta riktlinjer för hur deras arbete ska gå

till. De lyfts dock som viktiga att ha i grunden för att motivera sitt arbete, till exempel under studiebesök och föreläsningar eller hos högre styrning. Kim menar att barns rätt ska vara en grundbult i biblioteksarbetet för barn och att det inte ska ske utifrån ett vuxenperspektiv. Om man som barnbibliotek inte har barns rättigheter och barn som sin grund “då gör man inte sitt jobb helt enkelt” (Kim). I arbetsgruppen pratar de även mycket om barns rättigheter, det genomsyrar allt de gör och alla beslut de tar, även om det inte är konkret utifrån barnkonventionen. Däremot har det funnits tillfälle när de fått fortbildning om barns rättigheter av en kollega i Kulturhuset, där de gått igenom barnkonventionen.

På mötena på TioTretton är det mycket omvärldsbevakning och diskussioner om saker som hänt såväl under dagen som under månaden, både stort som smått. Även vikten av att hänga med i utvecklingen av barnen och barnens värld lyfter de som viktigt, “[...] vi måste hänga med i hur dom, var dom är just här just nu [...]” (Billy). De lyfter även vikten av att skapa ett rum som är separat från skolan och hemmet, och att det är en plats för det kreativa där inget ska bedömas eller mätas. Styrdokumentet ger utrymme för den arbetsmetod de har, men det är ingenting de skriver ner vid månads- eller årsslut utan anser att det är det praktiska i situationen som är det viktiga. Och samtalet med barnen samt kollegorna.

5.2.4 Sammanfattning

För att kort sammanfatta de båda intervjuerna kan vi konstatera att både bibliotekspedagogen från folkbiblioteket och bibliotekarierna från TioTretton lyfter barnets rätt att höras, bli lyssnad på och att få delta är av särskild vikt. Biblioteksrummet är enligt bibliotekarierna en plats för barns rättigheter och för att barnen ska kunna utöva dessa. Även att all aktivitet som är riktad mot barn ska vara gratis så att alla har möjlighet att delta. Allt detta ses som bibliotekariens uppgift att se till att det levandegörs i biblioteksrummet, men att det tilldelas resurser från chefer och ledning. Resurserna gäller allt från utrymme, budget och rätt rekrytering. Detta är en stor skillnad kring hur det praktiska arbetet med barns rättigheter kan utföras i biblioteksrummet, men tankarna och synen på barns rättigheter hos bibliotekarierna på de båda biblioteken är snarlika. Det är även viktigt att ledningen vågar omfördela de resurser som redan finns och lyssnar till de som jobbar med barnen eftersom de “ofta är **jäkligt** insatta, har **jättebra** koll” (Kim). Bibliotekarierna trycker på att barns rätt måste genomsyra hela biblioteksverksamheten, inte bara de som arbetar med barnen.

Såväl bibliotekspedagogen som bibliotekarierna lyfter vikten av att barnen i biblioteket har en plats som är deras, detta är en stor likhet i synen på barns rättigheter. Kim beskriver vuxengränsen som

en viktig gräns som ger barnen “en känsla av förståelse att ‘det här är min plats’ innan vi ens har behövt göra någonting”. Behovet finns och måste bemötas, att TioTretton (och även folkbiblioteket) är så välbesökt är ett tydligt tecken på det. Kim och Billy menar att barnen behöver någon plats som är bara deras, ett bibliotek för alla blir ofta ett bibliotek för vuxna och att skapa en separatistisk plats är det som krävs. Bibliotekens roll är att se till att barnen har tillgång till denna plats, som Kim uttrycker det: “Vi menar ju att det inte finns något som heter neutralitet över huvud taget, utan det är att bejaka den rådande normen, och att bekräfta den och dom som redan har **mest** makt och **störst** plats.”

Kapitel 6: Analys

Vi har delat upp analysen efter olika idéer som vi har sett i det tematiserade resultatkapitlet. I analysen relaterar vi också till det teoretiska ramverket och de teoretiska verktygen för att komma djupare i analysen. Då bibliotekspedagogen i resultatkapitlet uttryckt sina arbetsuppgifter likvärda en barnbibliotekaries, kommer vi i detta kapitel genomgående använda benämningen bibliotekarier för att underlätta läsningen. I vår analys besvarar vi än en gång de tre första frågeställningarna genom de idéer som uttryckts i vår empiri, samt försöker djupare besvara den sista frågeställningen om vad biblioteken har för roll i uppfyllandet av barns rättigheter.

6.1 Bibliotekets rum och plats

Barns rättigheter är en del av bibliotekets uppdrag och fokus, enligt Niki. Barn och unga är en av de primära målgrupperna och biblioteket ska vara ett tryggt rum för barnet. Kim och Billy menar att barns rättigheter ska genomsyra hela verksamheten, där det är barnets plats som ska förändras och formas efter vad barnet vill. Vi ser precis som bibliotekarierna att det är en plats att bygga förtroende och kunskap, och det är bibliotekets ansvar att förvalta detta enligt både bibliotekslagen och biblioteksplanen. Barnkonventionen lägger ansvaret på vuxenvärlden och slår fast att alla beslut som rör barn ska vara till barnens bästa. Vi tolkar det som att det är bibliotekariers och bibliotekscheferns ansvar att se till att rummet är anpassat så att alla barn har möjlighet att delta och använda platsen, och att barnens bästa är i fokus. Redan här kan vi se ett barnperspektiv som fångar in att barn är i behov av trygghet och extra skydd, vilket kan kopplas till barnkonventionen som helhet.

I relation till biblioteksrummet som plats kan vi se att ett ställningstagande för barnen är viktigt för att det praktiska arbetet ska kunna uppfylla barns rättigheter. Neutralitet nämns av Kim och Billy som något som bekräftar normen, i det här fallet den vuxna som den som har mest makt och störst plats. Vi tolkar det som att en plats för barn inte kan vara neutral i den bemärkelsen som det ofta talas om när det gäller bibliotek, utan att neutralitet även det blir ett slags ställningstagande. Neutralitet hjälper alltså inte barnet utan bejakar normen, vilket troligtvis är anledningen till att många vuxna har svårt att acceptera denna gränsdragning. Att inte vara neutral i den här aspekten utan snarare att ta ställning, vilket vi genom radikal demokrati tolkar som att förflytta maktgränser, skapa möjligheter och separatistiska platser för barnen. Genom att bibliotekarierna tar ställning skapar de möjlighet för barnets egenmakt att utvecklas, på en plats skapad för dem. Som vi tolkar det möjliggör detta ställningstagande för barnen att själva bestämma hur de ska använda rummet och platsen, och vi kan se att hur bibliotekarierna arbetar möjliggör för barn att kunna bestämma hur och om de vill vara delaktiga. Barns delaktigheten villkoras inte, och valet att inte engagera sig ser bibliotekarierna även det som en självklarhet.

6.1.1 Vad är platsen?

I biblioteksplanen lyfts biblioteksrummet som en frizon för barn och unga, och omnämns även som användarnas förlängda rum. Detta är en idé som fastslås i intervjuerna, såväl folkbiblioteket som TioTretton beskriver det som ett vardagsrum där alla barn ska känna sig hemma och välkomna. Platsen skapas och arbetas fram med barnen, och det praktiska arbetet för att uppfylla barns rättigheter blir här tydligt. I bibliotekslagen ser vi att den fysiska platsen saknas, och i biblioteksplanen förs det fram lite kort. Hos bibliotekarierna är det dock av största vikt, bibliotekarierna menar att är platsen en förutsättning för att kunna göra sitt jobb och för att biblioteken ska kunna uppfylla sitt ansvar. De lyfter även vikten av fysiska platser att vistas på när samhället fortsätter bli allt mer digitaliserat. Vi ser att platsen är det som de relaterar till under hela intervjuerna, och det är rummet som lägger grunden för hur och i vilken utsträckning arbetet med barns rättigheter kan göras. Rummet blir alltså centrum för det praktiska arbetet. Även storleken på biblioteket spelar roll. Om det bara är ett litet hörn av en större lokal som är tillägnad barn kan det enligt bibliotekarierna tolkas som att barn än en gång har tryckts undan för att ge plats åt de som redan har makten. Det blir utifrån ett barnperspektiv viktigt att skapa en plats där barn kan vistas, och kan ur barnens perspektiv enligt bibliotekarierna bli en plats där barn kan känna sig trygga. Platsen för barn ska heller inte finnas bara för att den måste, utan behöver även tas om hand och förvaltas. Det bör även följas upp och kontinuerligt utvecklas, som nämns i

biblioteksplanen. Platsen för barn måste hela tiden vara en del av det praktiska arbetet och barnens åsikter om platsen tas in i utvecklingen, något som framkommer tydligt under intervjuerna. Som Kim påpekar “är det här platsen för barn eller är det en plats där vi vuxna kan visa att vi har en plats för barn?”.

Platsen är även mer än bara böcker. Bibliotekslagen lyfter inte fram biblioteksrummet eller platsen, utan fokuserar mer på läsning och litteratur. Dock ser vi att det krävs en plats för att kunna förvalta litteraturen, och platsen blir minst lika viktig för att kunna främja den språkutveckling och läsförståelse som önskas av lagen. I enlighet med den radikala demokratin behövs en plattform för den marginaliserade gruppen, och biblioteket är en bra startpunkt för barnen att sedan föra vidare sina kunskaper ut i samhället. Det är även på platsen och i rummet som kunskapen om hur samhället ser ut kan införskaffas i mötet med andra människor, där biblioteken enligt såväl lag som plan ska verka för fri åsiktsbildning och möjliggöra inhämtandet av information. Vi ser även att biblioteket kan vara en plats för barn att utöva sin rätt till vila och kultur som framkommer av barnkonventionens artikel 31. Barn bestämmer själva över sin tid i biblioteksrummet och hur de vill använda platsen. Det går även väl ihop med bibliotekslagens rätt till kulturell verksamhet och kulturliv. Även om det inte är direkt utskrivet kan vi se att dessa kopplingar finns, och att den fysiska platsen då blir extra viktig.

6.1.2 Trygghet på biblioteket

Med vuxengränsen på TioTretton blir det en fysisk gränsdragning som visar vilka det är som får ta plats i rummet. Det blir även en gränsdragning som vi ser kan skapa en förståelse hos barnen redan när de kliver igenom entrén och enligt Kim och Billy skapar det en trygghet hos barnen i att de vet att rummet är deras. Att barnen ska känna sig trygga är något som alla tre informanter lyfter genomgående i intervjuerna, och de lyfter att tryggheten syns såväl i hur barn använder platsen och i relationerna till personalen. Det kopplas till såväl rummet som i relation till bibliotekarierna och andra besökare, och även föräldrars trygghet att låta barnen vistas själva på biblioteket. I relation till barnkonventionen kan trygghet i ett rum vara att våga uttrycka sin åsikt, bli hörd och sedd, som resonerar med artikel 12 och 13. Även att barn ska kunna få vara i fred och inte bli störda, en koppling vi kan se till artikel 16 då den trycker på barnets rätt till privatliv. Barnperspektivet vi ser tar uttryck här är format ur personalens förståelse för att barn vill ha en plats där de själva får bestämma över sin tid. Tryggheten kan även relateras till möbleringen och rummet i sig, att det hela tiden går att se varandra som besökare och personal. Som Niki lyfter att

det ibland bakom höga hyllor sker sådant som inte hör hemma i barns trygga miljöer, allt från olagliga handlingar till gruppträck och mobbning.

Även tryggheten hos bibliotekarierna är viktig, att vara på jobbet och att veta vad de jobbar för ser vi är en förutsättning för ett arbete som genomsyras av trygghet och barns rättigheter. Om barns rättigheter är en grundbult i verksamheten blir arbetet kring det och arbetet med barnen mer självklara. Vi ser att idén om trygghet lägger grunden för att över huvud taget kunna bedriva biblioteksverksamhet för barn.

6.1.3 Åldersavgränsning?

TioTretton har en tydlig åldersavgränsning i form av deras vuxengräns, som förbjuder alla utanför åldersgränsen 10–13 år att komma in. Folkbiblioteket gör det på ett annat sätt och på en mindre skala. Där har de pysselbordet som är reserverat för barnen där de vuxna inte får sitta. Detta var ett beslut som togs efter att barnen uttryckt till Niki att de inte kände att de hade någon egen plats att vara på i biblioteksrummet, och att detta var något de saknade. Samtidigt får inte de äldre barnen ta över småbarnens yta, eftersom även de ska ha någonstans att vara. Här görs en avvägning av vad som behövs, utifrån samtal med barnen. Här syns tydligt barnens perspektiv i utformandet av platsen, och hur personalen tar till sig dessa tankar och ser till att platsen skapas tillsammans med barnen. Gränserna fungerar på samma sätt men utifrån de olika bibliotekens situation och behov. Inom gränspedagogiken, som vi skriver om i kapitel tre, handlar det om att flytta fram gränserna. Vi ser dock att gränserna kan såväl flyttas som formas om för att kunna stärka barnens självständighet. Vi ser också att gränspedagogiken är för ensidig då det ur ett barnperspektiv inte bara handlar om att öppna upp, utan biblioteket behöver ge barn platser som är deras vilket kan kräva att gränser behöver sättas samtidigt som andra gränser kan överskridas. Det är så vi tolkar att vuxengränsen används på TioTretton, och barnens eget pysselbord på folkbiblioteket. De här gränserna kan på så sätt skapa en trygghet hos barnen att veta att “det här är min plats”.

Barnkonventionen slår fast vid att alla mellan 0–18 år är barn, vilket betyder att de har rättigheter och behov som går utöver de mänskliga rättigheterna. Vi menar att dra en gräns mellan barnens och vuxnas platser även kan upplysa och påminna de vuxna om att barn har andra behov. Att skapa en plats som är barnens, som de vuxna inte får använda, är en sådan gränsdragning där maktbalansen börjar jämnas ut. Bordet är en liten transformerande plats i den radikala demokratin, medan hela barnbiblioteket är en handling på större skala. Gränsdragningen blir även ett verktyg för biblioteket att minimera hinder för barnen, och istället skapa möjligheter. Vi ser det

som att barn här ges möjlighet att stärka sin förmåga att se sig själva som aktörer, som delaktiga i samhället samt att biblioteket och barnens plats kan verka frigörande och transformativt.

6.1.4 Barn är en heterogen grupp

Under intervjuerna lyfter TioTretton och folkbiblioteket att biblioteksrummet ska passa för alla olika barn, och alla barns olika behov. Vi tolkar att platsen möjliggör för alla barns agens så som det menas i gränspedagogiken och radikal demokrati. Bibliotekarierna lyfter det faktum att alla barn som besöker dem ska känna sig trygga, och rummet måste möjliggöra för alla att delta. Vi drar här paralleller till vad som står i barnkonventionens artikel 23 där barn med funktionsnedsättning har rätt att aktivt kunna ta del av samhället, och i bibliotekslagen 4 § lyfts de som prioriterad grupp. I gränspedagogiken beskrivs idén om olikheter som en del i att göra världen bättre, och att få förståelse för varandra. Det är en del för att nå den radikala demokratin. Olikheterna är styrkor som skapar möjligheter, och det behövs en förståelse för *den andre*. Bibliotekariernas barnperspektiv får här ta en större roll än enskilda barns perspektiv. Barnperspektivet är anpassat efter den stora gruppen barn som är ytterst heterogen, där olikheter och olika behov är sådant som måste tas i beaktning. Om barn kommer med förslag som kan hindra andra barns deltagande och möjlighet att vistas på biblioteket får dessa sättas åt sidan, vi ser en avvägning för att möjliggöra för alla barns bästa.

Här finns det möjlighet för bibliotekarien att föra den diskussionen med barnen och att få dem att se biblioteksrummet, och världen, ur andras ögon. Dessutom att se till att barnens olika upplevelser och röster blir representerade i den litteratur som erbjuds. Vi kan se att det relaterar till gränspedagogiken då alla barn inte får plats i en normkultur, och det behövs både platser och berättelser där olika kulturer och identiteter får synas. Här vill vi också knyta an till barnkonventionens artikel 30 som lyfter barns rätt till sin kultur och sitt språk, samt bibliotekslagen 5 § som lyfter att nationella minoriteter och personer med annat modersmål än svenska rätten har rätt till litteratur på sitt språk. Det knyter an till en del av den mångfald som också finns representerad bland barn.

6.2 Bibliotekariens roll

Allt som bibliotekarien som jobbar mot barn gör kan kopplas till ett barnperspektiv. Att anta ett barnperspektiv som möjliggör för bibliotekarien att se barnens perspektiv är viktigt, något vi relaterar till gränspedagogiken där läraren också måste se och erkänna *den andre*. Bibliotekarien

blir den vuxna som hjälper barnen på vägen och öppnar upp för samtal. Då barns rättigheter ska vara en grundbult i biblioteksverksamheten och bedrivs av vuxna, är det viktigt att bibliotekarien kan se detta *Otherness* och förvalta barnens perspektiv.

I relation till detta vill vi också lyfta det som Niki sagt, att bibliotekspersonalen måste bli medveten om att det är de vuxna som vanligtvis bestämmer över barns kultur. Denna medvetenhet behövs också, som vi förstår det, enligt Kim och Billy i hur språket används i samtalet med barnen. Språk och handlingar måste anpassas efter barnen, vi ser att ta ett steg bakåt för att granska sig själv är viktigt för att barnens perspektiv inte ska försvinna. Bibliotekarien riskerar annars bli hemmablind i sitt vuxenperspektiv om detta inte görs. Biblioteket är platsen barnen vistas på men det är bibliotekariens ansvar att förvalta det uppdrag och det förtroende de har, och skapa den miljö som barnen känner sig trygga i och som får dem att vilja vara på biblioteket. Som vi redan sett behöver barnens åsikter och tankar hela tiden fångas upp och vara med när detta arbete görs. Artikel 4 i barnkonventionen tar fasta vid är det alla staters ansvar att nyttja sina resurser till fullo för att uppfylla barns rättigheter, något som vi tydligt kan se relaterar till bibliotek och i längden även bibliotekarien.

6.2.1 Barnperspektiv och barnens perspektiv

För att kunna göra det arbete som krävs för att nå barnens rättigheter i en biblioteksverksamhet ser vi, som vi redan varit inne på, att det behövs ett barnperspektiv. Även om informanterna inte lyfter begreppet genomgående kan vi se genom intervjuerna att barnperspektivet genomsyrar allt som görs på biblioteket, från minsta "hej" till de största besluten. Dessutom kan vi se kopplingar mellan bibliotekariernas barnperspektiv och barnkonventionens artikel 3, att alla beslut som tas som gäller barn ska vara utifrån barnens bästa. Den arbetsmetod med barnperspektivet informanterna har tolkar vi kan vara ett gränspedagogiskt verktyg, att kunna se och tolka verksamheten (och världen) ur olika perspektiv. Vidare att det möjliggör för bibliotekarien att återkommande granska sig själv och sin roll.

Bibliotekariernas barnperspektiv kan ses vara format utifrån barnens perspektiv, det som framkommer genom exempelvis samtal med barn. Det är heller inte statiskt, barnperspektivet är precis som den radikala demokratin dynamisk och hela tiden i förändring. Det betyder även att de beslut som är rätt idag kan vara fel imorgon. Det är viktigt att våga försöka och att våga misslyckas, precis som våra informanter tar upp. Barnperspektivet står heller inte över barnens perspektiv, men kan som vi skrivit ovan behöva prioriteras för att alla barn ska få samma möjligheter. I

biblioteksplanen däremot tyder vi att barnperspektivet är format efter vuxnas perspektiv om vad kultur och verksamhet för barn är, och där förvinner barns egna perspektiv in i periferin. Risken med ett barnperspektiv utan barns perspektiv är att all kultur som skapas för barnen baseras på vuxnas idéer, istället för att engagera och göra barnen delaktiga i dessa beslut. Något som biblioteksplanen ändå lyfter bör göras i och med att barnen beskrivs som samarbetspartners.

6.2.2 Samtal och relationsskapande

Samtalen och relationsskapandet lyfter både folkbiblioteket och TioTretton som något av det viktigaste för bibliotekarierna som jobbar mot barn. Vi ser dem som praktiskt verktyg för att kunna skapa en ömsesidig respekt och förtroende, och relaterar det även till trygghet. Det öppna samtalet lägger grund för bibliotekarien att anta barnens perspektiv, och kunna se saker utifrån fler synvinklar. Det lägger även en grund för att skapa relationer med barn och vi tror att det möjliggör för barn att känna att de kan uttrycka sig om platsen. Att skapa en relation och vara öppen för samtal skapar också en grogrund för barn att våga ta mer plats och känna sig sedda, vi tolkar att samtalet i sig gör barnet delaktig. Vi ser också samtalets potential till att omfördela makten, där maktobalansen kan försvinna och gränser suddas ut vilket öppnar upp för att göra barnet till en delaktig aktör. Detta är en stor del i den radikala demokratin, för att den ska fungera behöver maktobalansen rivas och att alla verkar på samma villkor. Relationer i en radikal demokrati menar vi öppnar upp för barn att börja se sig själva som aktörer i sin omgivning. Här ser vi att biblioteket kan vara en transformativ plats där självständigheten och kunskapen hos barnet kan växa, som den senare kan ta med sig ut i världen. Här ser vi även en tydlig koppling till barnkonventionens rätt till att uttrycka sig och rätt till information. Även bibliotekslagens ändamål om att biblioteken ska bidra till fri kunskapsförmedling och åsiktsbildning (se kapitel 5.1.1) uppfylls väl när samtalet får vara en stor del av verksamheten.

Samtalet lägger en grund för relationsskapandet och det är inom gränspedagogiken frigörande såväl som transformativt. Bibliotekarien blir läraren som hjälper barnet genom samtalandet och relationsskapandet, för att barnet ska lära sig om sina rättigheter. Detta ser vi som en viktig del för att biblioteket ska kunna vara en transformativ plats. Genom att öppna upp för samtal och relationsskapande erkänner man också barnets existens, bekräftar och hjälper dem att uttrycka sig och förmedla tankar. I intervjun med TioTretton blir det tydligt att en viktig aspekt av samtalet och relationsskapandet är att bibliotekarien måste kunna vara öppen och personlig utan att bli privat. I biblioteksplanen står det att bemötandet ska vara välkomnande och biblioteket kännas inbjudande,

vi ser en önskan om att komma närmre sina användare. När bibliotekarien inte pratar över huvudet på barnet eller från en plats av att vara en auktoritet, kan det i linje med gränspedagogiken öppna dörrar och flyttar gränser. Genom samtalet förmedlas såväl barnens rättigheter som det förtroende de ges i hur det ansvaret ska förvaltas när de är på biblioteket.

6.2.3 Inflytande på rum och aktiviteter

På båda bibliotek blir barnens röst i utformningen av rummet, beståndet och aktiviteterna viktig. Vi ser att barnens perspektiv prioriteras och det framkommer genom önskelappar, samtalet och diskussioner. Men även som Niki lyfter att låta barnens intresse under en programaktivitet styra innehållet i nästa träff, som med läsfrämjande aktivitet för småbarnen på folkbiblioteket. Barnens perspektiv framkommer även när bibliotekarien rör sig i rummet och försöker fånga upp det som sägs, och genom att se till hur rummet används. Samtalet och relationsskapandet ser vi blir viktigt för att barn ska kunna känna att de har ett inflytande. Här kommer även tryggheten in igen, vi menar att det ska kännas som en trygg plats att vara på och att barn ska känna att platsen är deras. Vi tolkar att det går i linje med den radikala demokratin, att det är viktigt att alla får göra sin röst hörd. Vidare förutsätter den radikala demokratin tanken om att samhället alltid är i förändring, precis som ett biblioteksrum och, som nämnt ovan, barnperspektivet. Här är det igen viktigt att för bibliotekspersonalen att pröva sig fram för att hitta rätt, att låta sig själv göra fel.

I biblioteksplanen beskrivs användarna som de viktigaste samarbetspartnerna i biblioteksutvecklingen, före bolag, näringsliv och andra förvaltningar. Vi ser här att ordet samarbetspartner blir problematiskt när det talas om biblioteksverksamhet för barn, eftersom barnen är i fokus och verksamheten ska formars utifrån deras behov och viljor. Till viss del är barnen samarbetspartners i den mån att de tillsammans med bibliotekspersonalen utvecklar biblioteket, men vi ser att ett deltagande och relationsskapande innefattar mycket mer än bara ett samarbete. Barnens perspektiv riskerar falla bort. Barnbiblioteken och barnavdelningen bör som vi redan varit inne på formars utifrån vad barnen vill och barnens bästa, barnen ska sättas först och biblioteken har ett ansvar i att nå detta. Biblioteken ska finnas för användarna, inte tvärtom.

6.3 Styrdokumentens funktion på arbetsplatsen

Bibliotekarierna påpekar att hur man ska arbeta med barns rättigheter inte framkommer tillräckligt i styrdokumentet, men att de jobbar genomgående med det i verksamheten. Vi tolkar det som att barnens perspektiv till stor del osynliggörs i både bibliotekslagen och biblioteksplanen, även om

barnen omnämns som viktiga. Barnperspektivet i styrdokumentet kan ses som skapat utifrån de vuxnas syn på verksamheten, som vi varit inne på tidigare. Styrdokumentet används därför övergripande och som en motivering gentemot andra vuxna, exempelvis varför en viss programverksamhet finns. Arbetet med barns rättigheter genomsyrar ändå aktivt och kontinuerligt det praktiska arbetet, även om det inte finns specifika teoretiska underlag för det. För att göra detta behövs det också en kritisk blick på sig själv som bibliotekarie, precis som gränspedagogiken pekar på att läraren ska vara självkritisk inför den egna kunskapen och värderingar. Vi tror att om den självkritiska blicken faller bort riskerar barnens perspektiv att komma än mer i bakgrunden, och arbetet i sig går på automatik istället för att utvecklas. Det tycks dessutom vara en fördel med att ha ett nätverk av andra som jobbar mot barn, för att kunna reflektera över sina kunskaper och hur jobbet ska föras vidare.

Inom gränspedagogiken måste existerande gränser utmanas, ny kunskap behöver då skapas och den gamla bli satt under lupp. I styrdokumentet kan kunskapen som redan finns utvecklas såväl som utmanas, och även här blir det viktigt med kritisk självgranskning. Vi ser att det finns möjligheter för styrdokumentet att vara styrande, men att det då krävs tydligare riktlinjer och ett gediget arbete med just barns rättigheter. Arbetet med barns rättigheter går säkerligen att göra utan att anamma ett barnperspektiv format utifrån barnen, men då riskerar barnens bästa glömmas bort.

6.4 Sammanfattning

Bibliotekariernas tankar kring barns rättigheter uttrycks som en viktig grundpelare för att biblioteksverksamhet riktad mot barn ska kunna utföras. Det ska genomsyra verksamheten och ansvaret bör ligga både hos personal på golvet och upp till ledningen. Bibliotekarierna tänker också lika kring biblioteksrummet som plats för barns rättigheter. Platsen för barn kan inte vara neutral och att ta ställning för barnets bästa i bibliotekariernas arbete kan förflytta maktgränser, de separatistiska platserna för barn blir här ett praktiskt exempel. Precis som barns rättigheter är en grundpelare blir biblioteksrummet som plats en förutsättning för att bibliotekarien ska kunna göra sitt jobb, rummet lägger grunden för hur arbetet med barns rättigheter kan göras.

Tryggheten är en viktig aspekt för våra informanter och innefattar såväl beståndet, relationer till personalen som de fysiska gränsdragningarna kring vem platsen är till för. Genom att skapa platser som är för barn som vuxna inte får använda, eller att ha en åldersavgränsning, görs en form av gränsdragning för att jämna ut maktbalanser och låta barn ta plats. Även om vi i empirin inte har med barns egna perspektiv på biblioteksrummet som plats, ser vi att våra informanter värnar om

ett barnperspektiv som utvecklats och fortsätter utvecklas efter hur barnen tänker och ser på platsen. Alla barn måste kunna delta enligt bibliotekarierna, och deras barnperspektiv får anpassas till den större gruppen barn som är heterogent där barns olikheter och behov måste tas i beaktning. Dessa aspekter är viktiga i såväl det fysiska rummet och dess möblering som i vilken litteratur och kultur som finns att tillgå. Att däremot förvalta barns perspektiv blir viktigt för att skapa relationer och samtal med barnen, som kan bli till praktiska verktyg för att kunna bygga respekt och förtroende tillsammans med barnet. Samtalet i sig ser vi också som ett sätt att omfördela makt och sudda ut gränser, som i sin tur öppnar upp för att ett barn ska kunna bli en delaktig aktör. Det är också här barns inflytande får ta plats. Biblioteket kan tänkas vara en plats där den radikala demokratin har fäste.

Vi ser även likheter i hur de använder styrdokumentet, de finns i periferin men är ingenting som arbetas aktivt med. De känns enligt bibliotekarierna för breda för att applicera på den praktiska verksamheten, och fungerar istället som motivation för att det arbete som görs faktiskt får göras. Styrdokumentet kan behövas utvecklas och omformas för att kunna användas i det praktiska arbetet. Den skillnaden som framkommer ligger inte i bibliotekariernas syn och tankar kring barns rättigheter utan kopplar istället till vilka resurser som finns i form av utrymme, budget och personal.

Kapitel 7: Diskussion och slutsatser

I följande kapitel för vi en avslutande diskussion i relation till tidigare forskning från kapitel 2, samt hur vår undersökning bidragit till fältet. Därefter följer en presentation av våra slutsatser som svar på frågeställningarna. Slutligen lyfter vi metodkritik och förslag på vidare forskning.

7.1 Avslutande diskussion och forskningsbidrag

Biblioteksverksamhet för barn måste genomsyras av barns rättigheter. Det den tidigare forskningen från kapitel två lyfter har vi i vår studie kunnat bekräfta men även kommit djupare in på vissa delar. Studier i tidigare forskning visar att biblioteket har gått från att beröra barnets tillgång till rummet, till att handla om utformningen (McDowell 2014). Vi har observerat ett steg till, där ett helt bibliotek eller en plats i biblioteket så som pysselbordet helt tillägnas barnet utan att vuxna får tillgång. Det visar att rummet är i ständig förändring, men också synen på vad rum för barn är. I vår undersökning handlar det snarare om vad rummet kan vara för plats, och vad och

vilka som får ta plats innanför dess väggar. Ytterligare visar vår studie att ställningstagande för barn är viktigt för bibliotekarien. Neutralitet ses som något som bekräftar normen, i det hänseendet kan en plats för barn inte vare neutral om biblioteket vill sträva mot barns rättigheter.

Tidigare forskning lyfter att biblioteket fungerar som ett tredje rum för många barn, det är en plats för att skapa relationer och socialisering (McDowell 2014; Lin et al. 2015). I vår studie kan vi bekräfta det, utifrån Niki, Kim och Billys utsagor ser vi även att detta är viktigt för att skapa trygghet för barn i biblioteksrummet. Vi ser precis som Evjen och Vold (2018) vikten av att personalen engagerar sig och skapar relationer med sina användare, detta kan hjälpa till att främja bibliotekets känsla som ett tredje rum. Däremot ser vi även att ett relationsskapande med barnen är ett av de viktigaste verktygen bibliotekarien har och blir en viktig del av rummet. Enligt vår förståelse lägger det också en grund för att bibliotekarien ska kunna anta barnens perspektiv och utveckla sitt barnperspektiv.

Som tidigare forskning lyfter är det viktigt att barn känner sig sedda i beståndet och rummet (Aggleton 2018; Daly 2021). Vi bekräftar detta i vår studie men ser även i vår empiri vikten av att barnen är med och utformar rummet och beståndet, enligt våra informanter kan detta ske genom att fånga upp barns åsikter när man rör sig i rummet och genom samtal med barnen. Barns delaktighet i rummets och beståndets utformning lyfter även tidigare forskning till viss del (Lin et al. 2015; Aggleton 2018; Daly 2021; Ornstein & Reid 2022). Rummet är även mer än bara böckerna (Daly 2021; Ornstein & Reid 2022). Barn ska kunna vara på biblioteket utan hinder, vuxenvärlden ska vara där för deras skull. Vi menar att se sig själv i rummet inte bara handlar om att känna igen sig i böckers karaktärer, utan även att man har möjlighet att vistas där utan hinder samtidigt som man har ett inflytande på hur det ser ut. Det skapar en känsla av eget. För att barn ska känna att biblioteksrummet är deras plats är det viktigt att de får vara delaktiga i såväl utformningen som i samtalet, och vi kan se att alla dessa delar kopplas samman i att det ska utgå från barnens behov. Det är barnet som är i centrum.

För att kunna utforma biblioteket efter vad barnen vill är det viktigt att veta hur barnen tänker om och använder bibliotekets bestånd (Xu et al. 2020). Vi ser att detta är av yttersta vikt och behöver vägas in i alla beslut som tas i biblioteket, inte bara för att kunna använda det för vidare utveckling utan även för att barnen ska känna att platsen är deras. Vi menar att det än en gång handlar om mer än bara beståndet, det ska genomsyra hela platsen. Xu (et al. 2020) kopplar detta till en respekt för barnen, något vi också kan se kommer ur samtalen och relationerna i biblioteksrummet. Respekten

bäddar även för trygghet på biblioteket. Tidigare forskning lägger fram möjligheten för bibliotek att lära barn om deras rättigheter (Koren 2000). Vi ser också att den möjligheten finns men menar att barns rättigheter ändå måste vara genomgående i verksamheten, biblioteken ska inte bara lära barn om deras rättigheter utan även tillgodose verktygen för att kunna utöva dem. Tryggheten på biblioteket kopplar tidigare forskning till en trygg miljö och barnens känsla av trygghet (Train et al. 2000). Vi kopplar även trygghet till relationen till personalen, möbleringen som gör barn och personal synlig i rummet, samt personalens vetskap av att barns rättigheter är en grundbult i arbetet. Ytterligare kopplar vi tryggheten till en gränsdragning som tydliggör att en plats endast får användas av barn, det kan enligt våra informanter ge barn en vetskap om att platsen är deras.

Något som vi ser inte diskuteras i tidigare forskning men som vår studie bidrar med berör gränsdragning i form av separatistiska platser för barn på biblioteket. Gränsdragningen blir ett sätt att ge barnen egna platser, som vidare kan stärka barnens självständighet. Vi har till skillnad från tidigare forskning även tagit med olika styrdokument, vilket har hjälpt dra kopplingar mellan det teoretiska och det praktiska i biblioteksverksamheten. Vår studie lyfter också barnperspektiv och barns perspektiv som vi ser saknas i tidigare studier. I vår studie saknas även här barnens egna perspektiv på biblioteksrummet som plats, men det har syns framträda i de barnperspektiv som informanterna har i sitt arbete. Vi har kommit fram till att ett barnperspektiv behövs för att kunna jobba mot barns rättigheter i biblioteksrummet, ett barnperspektiv som får växa fram genom att ta del av barnens perspektiv. Barnperspektiv och barns perspektiv har vi lånat från barndomsforskningen och applicerat det på biblioteks- och informationsvetenskapen (BoI). Dessa begrepp ser vi är användbara när det forskas kring barn inom BoI.

7.2 Slutsatser

Syftet med den här studien har varit att undersöka hur bibliotek som platser verkar för barns rättigheter i samhället, samt hur olika bibliotekstyper arbetar med detta. Som vi lyfter i problemdiskussionen saknade vilken betydelse den fysiska platsens har i uppfyllelsen av barns rättigheter. Från vår empiri har vi kommit fram till ett antal slutsatser som besvarar våra frågeställningar (se kapitel 1.3): hur bibliotekarier tänker kring betydelsen av biblioteksrummet, vad det finns för skillnader och likheter i tankesättet på olika bibliotekstyper, samt vad biblioteken har för roll i uppfyllelsen av barns rättigheter.

Bibliotekariernas tankar om vad biblioteksrummet betyder för barns rättigheter representeras genom både bibliotekspedagogens och bibliotekariernas svar och vår analys. Biblioteksrummet

som plats lägger grunden för arbetet med barns rättigheter, och det är i det här rummet barnens perspektiv, tankar och åsikter får komma fram. Barns rättigheter ska genomsyra all biblioteksverksamhet för barn och ska vara en grundbult i arbetet. Även ställningstagandet för barnen är viktigt för att biblioteksverksamheten ska nå barns rättigheter, och neutraliteten är ingenting som här stärker det arbetet. Vi drar även slutsatsen att en tydlig gränsdragning som visar på vad som är barnens är viktig för att de ska känna att platsen är deras. Gränsdragningen i form av åldersavgränsning eller genom att markera att en plats är specifikt för barnen stärker barnens självständighet och agens.

Vi har i empirin noterat många likheter kring hur våra informanter tänker kring barns rättigheter och vikten av barns egen autonomi. Den största likheten är tanken om trygghet, som genomsyrar barnperspektivet, rummet, personalen och arbetsmetoderna. Trygghet drar vi slutsatsen är bland det viktigaste i arbetet med barns rättigheter på bibliotek, oavsett vilken bibliotekstyp du arbetar på. Trygghet kopplas till personal, besökare emellan, föräldrar samt möblering och utformning av rummet. En annan likhet vi ser är att samtalet och relationsskapandet med barn är viktiga verktyg när man arbetar med biblioteksverksamhet för barn. Det är genom samtal och relationsskapande som bibliotekarien kan anamma barnens perspektiv i verksamheten, och utveckla sitt barnperspektiv. Här ser vi likheter i hur båda bibliotekens barnperspektiv har växt fram och hur det är nödvändigt för arbetet med barns rättigheter. Samtalet och relationsskapandet lägger grunden för respekt och förståelse, och möjliggör för barnen att utöva sina rättigheter och känna att de har ett inflytande. Barns inflytande och delaktighet är ett måste för att arbetet ska fungera, och för att barn ska kunna känna att platsen är deras. Vi drar även slutsatsen att det är av vikt att platsen ska kännas som ett vardagsrum, det ska kännas inbjudande och välkomnande.

Då båda bibliotek lyfter styrdokumentet som något de har men inte arbetar aktivt med, drar vi slutsatsen att de styrdokument som gäller för bibliotek bör vara utformade på ett annorlunda sätt mot vad de är idag och med tydligare riktlinjer. Detta för att de ska användas som just **styrdokument** och för att skapa en biblioteksverksamhet som är mer jämlik när det gäller arbetet med barn och barns rättigheter. De skillnader vi har sett baseras till största del på utrymmet och resurserna ett bibliotek har tillgång till. Det är faktorer som påverkar i vilken omfattning rummet kan verka för barns rättigheter. Resurser innefattar såväl budget och utrymme som rätt personal, att de som rekryteras som barnbibliotekarie har ett intresse av att arbeta med barn och att det finns personal som arbetar med alla åldrar. Vi ser även behovet av att barns rättigheter genomsyrar hela biblioteksverksamheten för att det ska vara möjligt att nå dessa mål, särskilt att bibliotekschefer

och högre ledning har en medvetenhet om vad som krävs, för att barnverksamheten ska få de resurser som behövs. Ansvar ska inte enbart ligga på bibliotekarierna som jobbar mot barn.

Biblioteken spelar alltså en stor roll för att barn ska lära sig om och nyttja sina rättigheter. Rollen biblioteken har är, som fastslås i bibliotekslagen, att verka för det demokratiska samhället, där barn och deras rättigheter blir betydande. Vi menar inte att det viktigaste är att lära barnen om de specifika artiklarna i barnkonventionen, utan om att bygga upp barnens agens och egenmakt genom att visa att de får ta plats i biblioteksrummet. Där det är okej att tycka, tänka och uttrycka sig. Personalen är de som har barns rättigheter som en grundbult som genomsyrar hela verksamheten. Det bör skapas en plats, ett barnbibliotek eller barnavdelning som alltid har barnets bästa i åtanke. Som i sin tur skapar platser inom biblioteksrummet där barnen kan agera sina rättigheter. Bibliotek måste se till att vara grundläggande levande demokratier, där biblioteksrummet har all möjlighet att sätta barnens rättigheter i en praktisk kontext, det är där allt börjar. Vi ser att biblioteket är ett nav för barns rättigheter.

7.3 Metod- och teoridiskussion

7.3.1 Metoddiskussion

Vår metod för att samla in empirin var semistrukturerade intervjuer för att få mer omfattande svar än vi hade fått genom exempelvis en enkät. Detta har fungerat bra och vi har fått många djupa och omfattande svar, det skapade även möjligheten att ställa följdfrågor. Nackdelen med semistrukturerade intervjuer var att svaren ibland blev utsvävande, och gick ifrån frågan. Metoden har heller inte gett möjligheten till generaliseringar, detta var dock inget vi var ute efter när vi påbörjade studien men kan vara intressant för vidare forskning. Vi hade gärna intervjuat fler bibliotek för att få en än djupare uppfattning, men tiden begränsade oss i detta. Det har fungerat bra med en förstudie av dokument som ett komplement, för att kunna sätta empirin från intervjuerna i relation till styrdokumentet och för att kunna få en teoretisk förståelse. Även om det varit svårare att väva in allt i analysen. Analysmetoden som var en beskrivande idéanalys har fungerat bra då vi har kunnat få syn på de idéer som framkommit mellan raderna och uttryckts på olika sätt i intervjuerna, den har även fungerat väl tillsammans med vår teori. Eftersom det är en analys med våra tolkningar av empirin finns det dock möjlighet att någon annan hade kunnat tolka empirin annorlunda.

Vi ser att barnens perspektiv saknas i vår studie och att tillföra ytterligare en intervju eller observation med barnen hade gett oss en än djupare förståelse för hur barns rättigheter förverkligas i biblioteksrummet. Då vi genomgående lyfter barnens perspektiv som en viktig del av biblioteksrummet som plats, och i utvecklingen av en vuxens barnperspektiv, hade barns egna röster varit intressant för att få en annan syn på detta. Vi har dock varit intresserade av att undersöka hur just vuxna bibliotekarier tänker kring, ser på och arbetar med barns rättigheter i biblioteksrummet, samt hur detta påverkat det praktiska arbetet. Hade det däremot funnits mer tid att tillgå i denna studie hade en ytterligare insamlingsmetod varit tänkbart, för att få ytterliga infallsvinklar. Men detta har inte varit fallet, vi har därför valt att hålla oss till intervjuer och dokumentstudien.

7.3.2 Teoridiskussion

Våra teoretiska verktyg har fungerat väl för ändamålet. Vi tror dock, som nämnt ovan, om vi fått in barnens perspektiv även i empirin hade de teoretiska verktygen fungerat annorlunda och gett oss en annan ingång. *Barns perspektiv* är svårt att applicera på vår empiri då vi inte har undersökt barns röster eller perspektiv i vår studie, utan vi utgår från hur de vuxna beskriver barn och vi tolkar deras barnperspektiv. Barns perspektiv är dock ofrånkomligt när vi diskuterar barnperspektivet, som begreppsdefinitionen i 1.6.4 pekar på. Det har varit intressant för oss att se hur detta barnperspektiv har utvecklats och vems åsikter och tankar det grundar sig i. Då det dock är våra informanternas utsagor om sin syn på arbetet och barns rättigheter kan det ändå diskuteras om barnens röster har fått ta plats i detta.

Gränspedagogiken blev det verktyg vi använde mest tillsammans med *barnperspektiv*. I *Gränspedagogiken* var ett verktyg för att förstå Giroux's *läraren*, för oss *bibliotekarien*, och för att se hur denne kan hjälpa den marginaliserade gruppen barn på vägen att få mer kunskap om sina rättigheter och verktygen till att använda dessa. På detta appliceras även barnperspektivet våra informanter har. Med en empiri som även täcker in barnen hade *gränspedagogiken* som ett verktyg även kunnat se möjligheter för barnen att själva ta makten och självständigt agera med och utan bibliotekariens hjälp. *Radikal demokrati* har vi inte varit användbar i den omfattning som vi från början trott, men den är högst aktuell där vi sett kopplingar i vår empiri och gett oss tankar om bibliotekets roll. Det har fungerat som ett ramverk i vilket de resterande verktygen kan användas för att uppnå radikal demokrat

7.4 Förslag på vidare forskning

Vi har beskrivit gruppen barn som marginaliserade och lyft att de i det är en heterogen grupp. Det har dock i vår undersökning behövts hålla gruppen barn på ett någorlunda homogent plan när vi diskuterat barns rättigheter. Här ser vi en möjlighet att plocka upp dessa grupper i vidare forskning. Vi har även utgått från bibliotekariers och biblioteksväsendets barnperspektiv. Vi ser även här en vidare lucka som framtida forskning kan fylla, och i detta lyfta barnens perspektiv och barnens röster när det gäller bibliotek och barns rättigheter. En fortsatt användning av barnperspektivet och barns perspektiv ser vi fruktbart inom BoI, som öppnar upp för fler möjligheter inom forskningen om användargruppen barn och unga. Ytterligare skulle vi vilja uppmana till att titta närmare på separatism inom biblioteksrummet, vad avgränsningar och åldersavgränsningar betyder och har för funktion. Avslutningsvis kan önskas att BoI öppnar sina dörrar än mer för att samarbeta med exempelvis barnkultur- och barndomsforskning. Öppna upp för att *barnen* ska ta plats i forskningen, hur rummet kan främja läsning på andra sätt, att det är mer än litteraturen.

Käll- och litteraturförteckning

I uppsatsförfattarnas ägo

“Niki”, 230503, transkriberad intervju.

“Kim” och “Billy”, 230505, transkriberad intervju.

Litteratur och övrigt textmaterial

Aggleton, J. (2018) Where are the children in children’s collections? An exploration of ethical principles and practical concerns surrounding children’s participation in collection development. *New Review of Children’s Literature and Librarianship*, 24(1), s.1-17.

Barmark, M. & Djurfeldt, G. (2020). *Statistisk verktygslåda - att förstå och förändra världen med siffror*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Barnombudsmannen (2022). *Blir det nån skillnad - eller säger vi det här helt i onödan?* Stockholm: Barnombudsmannen.

Bergström, G & Boréus, K. (2018). Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I: Boréus, K. & Bergström, G. (red.) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 17–45.

Bergström, G. & Svärd, P-A. (2018). Idé- och ideologianalys. I: Boréus, K. & Bergström, G. (red.) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur, s.133–176.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Daly, N. (2021) Voices in the library: curating New Zealand children’s literature. *New Review of Children’s Literature and Librarianship*, 27(1), s.33-48.

Eryaman, M.Y. (2010). The Public Library as a Space for Democratic Empowerment: Henry Giroux, Radical Democracy, and Border Pedagogy. I: Leckie, G.J., Given, L.M. & Buschman, J. (red.) *Critical theory for library and information science: exploring the social from across the disciplines*. Santa Barbara, California: Libraries Unlimited s.131-141.

Evjen, S. & Vold, T. (2018). ‘It’s all about relations’ - an investigation into the youth librarian’s role and proficiency. *Nordisk tidskrift for informationsvidenskab og kulturformidling*, 7(3), s.59-73.

Giroux, A.H. (1991). Border pedagogy and the politics of postmodernism, *Duke University Press: Social Text*, no.28, s.51-67.

- Halldén, G. (2003). Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8(1-2), s.12-23.
- Hvenegaard Rasmussen, C. & Jochumsen, H. (2010). Från läsesal till levande bibliotek – barn, ungdomar och biblioteksrummet. I: Rydsjö, K., Hultgren, F. & Limberg, L. (red.) *Barnet, platsen, tiden – teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld*. Stockholm: Region Stockholm & Stockholm Stadsbibliotek, s.213-240.
- Hvenegaard Rasmussen, C. (2016). The participatory public library: The nordic experience. *New Library World*, 117(9/10), s.546-556.
- IFLA (2018). *IFLA:s riktlinjer för folkbiblioteksservice för barn och unga 0-18 år*. Nederländerna.
- Janson, U. (2013). Delaktighet i lek – en fråga om röst i det barnkulturella. I: K. Helander (red.) *Nu vill jag prata! Barns röster i barnkulturen*. Stockholm: Centrum för barnkulturforskning Stockholms universitet, s.13-35.
- Johansson, B. (2010). Barnbibliotekariers och forskares barnperspektiv. I: Rydsjö, K., Hultgren, F. & Limberg, L. (red.) *Barnet, platsen, tiden – teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld*. Stockholm: Region Stockholm & Stockholm Stadsbibliotek, s.23-49.
- Koren, M. (2000) Childrens' rights, libraries' potential and the information society. *IFLA Journal*, 26:4, s.273-279.
- Kungliga Biblioteket (2022). *Biblioteksplanen och lagen*. <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/biblioteksutveckling/biblioteksplaner/biblioteksplanen-och-lagen.html> [2023-04-26].
- Leckie, G.J. & Buschman, J. (2010) Introduction: The Necessity for Theoretically Informed Critique in Library and Information Science (LIS). I: Leckie, G.J., Given, L.M. & Buschman, J. (red.) *Critical theory for library and information science: exploring the social from across the disciplines*. Santa Barbara, California: Libraries Unlimited, s.vii-xxii.
- Lin, H., Pang, N. & Luyt, B. (2015). Is the library a third place for young people? *Journal of librarianship and information science*, 47(2), s.145-155.
- Lundgren, L. (2013). Barnkonventionen och barnbiblioteken. *Bibliotek i Samhälle*, 03, s. 6-11.
- Løvlie, L. (2007). The pedagogy of place. *Nordisk pedagogik*, 27(1), s.32-37.
- McDowell, K. (2014). Open wide the doors: the children's room as place in public libraries, 1876-1925. *Library trends*, 62(3), s.519-529.
- Ornstein, E. & Reid, P. H. (2022). 'Talk to them like they're people': A cross-cultural comparison of teen-centred approaches in public library services. *Journal of librarianship and information science*, 54(3). s. 451–468.

Region Örebro (2019). *Löpa linan ut - Bibliotekschefens strategiska modell för implementering av FN:s konvention om barnets rättigheter*. Sverige: Region Örebro, Sölvesborg, Gävleborg

Röshammar, M. (2022). Bör alla barn ha ett eget bibliotekskort? *Biblioteksbladet*, 13(05), <https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/bor-alla-barn-ha-eg-et-bibliotekskort/> [hämtad 2023-01-30].

SFS 2013:801. *Bibliotekslagen*.

Statens Kulturråd (2022). *Barnrätt i praktiken*. Stockholm: Statens Kulturråd.

Stockholm Stad (2021). *Mer relevant än någonsin: biblioteksplan 2022-2025*. Stockholm: Stockholms stadsbibliotek.

Todres, J. & Kilkelly, U. (2022). Advancing Children's Rights Through the Arts. *Human Rights Quarterly*, 44(01), s. 38-55, <https://doi.org/10.1353/hrq.2022.0001>.

Train, B., Dalton P. & Elkin, J. (2000). Embracing inclusion: the critical role of the library. *Library management*, 21(9), s.483-490.

UNICEF (u.å). *Barnkonventionen*.

https://beta.unicef.se/barnkonventionen?gclid=CjwKCAjwl6OiBhA2EiwAuUwWZaN1XGF5jyikYYjYMTSXgp4u8kTVAw05Xao2zkDkLfuCQZroH3xCcRoCF9sQAvD_BwE;

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten> [2023-04-26].

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf [2023-06-13].

Xu, J., Wang, P., Sturm, B.W. & Wu, Y. (2020) How preschool children think about libraries: evidence from six children's libraries in China. *Journal of Librarianship and Information science*, 52(2), s.428-440.

Bilagor

Bilaga 1: Samtyckesblankett

Samtycke till behandling av personuppgifter i samband med studentarbete vid Södertörns högskola

Jag samtycker till att Södertörns högskola behandlar följande personuppgifter i studentarbetet Kandidatuppsats i enlighet med nedanstående beskrivningen.

Vilka personuppgifter kommer att behandlas?

Mailadress, röster och namn.

Arbetsplatsen, det enskilda biblioteket, kommer nämnas i arbetsdokumentet.

Vad är syftet med behandlingen av personuppgifter?

Mail och namn för kontakt. Röstinspelning under intervjun för transkribering.

Arbetsplatsen, det enskilda bibliotekets namn kommer anonymiseras i uppsatsen (**gäller endast folkbiblioteket**)

På vilken rättslig grund kommer personuppgifterna att behandlas?

Personuppgifterna behandlas med **ditt uttryckliga samtycke**. Deltagande i studien är helt frivilligt. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak. Om du inte samtycker till personuppgiftsbehandlingen kan du göra det utan att drabbas av negativa konsekvenser.

Lagringsform och skyddsåtgärder:

Mail lagras på studentmail. Röstinspelning lagras på telefon och högskolans molntjänst (OneDrive). Transkribering lagras på skolans molntjänst (OneDrive).

Namnen kommer i uppsatsen att bytas ut till könsneutrala namn, dvs anonymiseras. Röster är endast till för transkribering men kommer att behållas till dess att uppsatsen blivit godkänd.

Det enskilda biblioteket kommer inte att nämnas vid namn utan beskrivas som ett folk/barnbibliotek innanför/utanför tullarna. (**Gäller endast folkbiblioteket**)

Lagringstid och gallring:

Personuppgifterna kommer bevaras tills dess att ändamålet upphör, dvs kandidatuppsatsen blivit godkänd och därefter kommer personuppgifterna att raderas.

Vilka är mina rättigheter?

Enligt EU:s dataskyddsförordning har du rätt att få ta del av samtliga personuppgifter om dig som hanteras (registerutdrag) Du har även rätt att få dina uppgifter rättade vid fel. Du har även rätt att begära radering, begränsning eller invända mot behandling av personuppgifter. Fortsättningsvis har du rätt till dataportabilitet, dvs. rätt att överföra personuppgifter från en personuppgiftsansvarig till en annan ”utan att hindras”. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att behöva ange orsak.

Vem ska jag vända till om uppgifter är felaktiga eller jag vill ångra mitt samtycke?

Behöver du få felaktiga uppgifter rättade, komplettera med saknade uppgifter (rättelse) eller ångrar du ditt samtycke (återkallelse) kan du i första hand kontakta ansvarig student och/eller dennes handledare (se kontaktuppgifter nedan). Du kan även vända dig till Södertörns högskolans dataskyddsombud på dataskydd@sh.se.

Personuppgiftsansvarig: Södertörns högskola är juridiskt ansvarig för studentens personuppgiftsbehandlingar i studentarbeten. Du kan alltid nå Södertörns högskola via e-post registrator@sh.se eller telefon 08 608 40 00.

Dataskyddsombud: Har du funderingar eller klagomål om hur dina personuppgifter behandlas kan du alltid vända dig till Södertörns högskolas dataskyddsombud på dataskydd@sh.se.

Klagomål: Är du inte nöjd med högskolans hantering av dina personuppgifter har du alltid rätt att lämna klagomål till Datainspektionen. Du når dem via e-post: datainspektionen@datainspektionen.se eller telefon 08-657 61 00.

Kontaktuppgifter till ansvarig(a) student(er) och handledare:

Biblioteks- och informationsvetenskap C, kandidatuppsats.

Institutionen för historia och samtidsstudier, Södertörns högskola.

Handledare:

Pamela Schultz Nybacka, pamela.schultz.nybacka@sh.se

Studenter:

Alexandra Forssén, 20alfo3@sun.se

Alina Askild, 20alas1@sun.se

.....

Genom mitt undertecknande nedan bekräftar jag att jag har tagit del av ovanstående information och är införstådd med hur mina personuppgifter kan komma att behandlas. Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien utan att ange något skäl.

Datum och ort:

Underskrift

Namnförtydligande

Bilaga 2: Mailutskick

De mail vi skickat ut bygger på den här mallen, det som skiljer dem åt är motivationen till varför biblioteken har valts ut.

Hej *biblioteket*!

Jag heter Alexandra Forssén och studerar sista terminen på Bibliotekarieprogrammet på Södertörns Högskola. Under terminen genomför jag och min uppsatspartner Alina Askild en studie som berör arbetet med barnrätt på bibliotek, en fråga vi tycker är mycket viktig och ett spännande ämne.

Studiens syfte är att undersöka hur olika bibliotek inom Stockholms stad arbetar för barns rättigheter med fokus på biblioteksrummet som plats. Alltså vad det finns för utrymmen och rum i rummet, hur ni ser på ämnet barnrätt i relation till bibliotek och hur ni i rollen som bibliotekarier tänker kring detta.

Vi söker därför en eller gärna två bibliotekarier som jobbar ute i biblioteket. *Biblioteket* har dels valts ut på grund av placering i staden, men särskilt för sin tydliga inriktning (...).

Deltagande i studien innebär att en intervju kommer genomföras på plats, gärna hos er i biblioteksrummet. Vi beräknar att intervjun kommer ta 1–1,5 timmar. Intervjun kommer spelas in i sin helhet och personuppgifter kommer anonymiseras i uppsatsen. Medverkan är frivillig och kan närsomhelst avbrytas. Studien genomförs som en del av vårt examensarbete, och presenteras i form av en kandidatuppsats på Södertörns högskola.

Om du/ni vill medverka kan vi höras vidare på mail för att komma överens om datum och tid. Förslagsvis någon gång under tis-tors vecka 17 eller tis-tors vecka 18.

Hoppas på svar och att ni vill vara med!

Frågor? Tveka inte att höra av dig/er.

Vänliga hälsningar,

Alexandra Forssén och Alina Askild

Kontaktinformation för student och handledare.

Bilaga 3: Intervjuguide

Som ett komplement till intervjuguiden hade vi även med oss handskrivna påminnelser om att ställa bekräftande frågor, men de platsade inte här.

Introduktion:

- ❖ Bakgrundsfrågor, berätta om dig själv och ditt arbete:
- ❖ Hur hamnade du här?
- ❖ Hur länge har du jobbat här?
- ❖ Vad är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?
- ❖ Vad har du för annan bakgrund?
 - Arbetsliv?
 - Utbildning?
- ❖ Vad tänker du på när jag säger barns rättigheter?

Tema 1: Bibliotekets/bibliotekariens roll

Vad har biblioteken för roll i uppfyllelsen av barns rättigheter?

- ❖ Hur tänker du kring barns rättigheter i relation till bibliotek?
 - Berätta vad du tycker bibliotek kan göra för barns rättigheter.
- ❖ Vad är det viktigaste i arbetet med barns rättigheter för dig som bibliotekarie?
- ❖ Vad ser du att du i rollen som bibliotekarie har för ansvar i detta?

Tema 2: Biblioteksrummet som plats

Hur tänker bibliotekarier kring betydelsen av biblioteksrummet som plats för barns rättigheter?

- ❖ Vad är biblioteksrummet för plats?
- ❖ Vad betyder biblioteksrummet för er?
- ❖ Hur spelar biblioteksrummet roll i barns rättigheter?
 - Kan något vara begränsande eller möjliggörande?
 - Kan du ge något exempel?
- ❖ Vad tycker ni är det viktigaste i biblioteksrummet?

- Samtalet med barn?
- Rummet?
- ❖ Hur tänker ni kring storleken på platsen som är specifikt för barnen?
 - Spelar det roll vilket utrymme barnavdelningen får ta?
 - Vilken ålder får ta plats i biblioteksrummet?
- ❖ Hur använder barnen det här biblioteksrummet?
 - I relation till barns rättigheter?
 - Vad kan begränsa utövandet av i ert bibliotek?
- ❖ Hur får barnen ta plats i utvecklingen av biblioteksrummet?
- ❖ Varför tror ni att barn vill hänga här på erat bibliotek?

Tema 3: Likheter och skillnader på arbetsplats

Vilka skillnader och likheter finns i hur bibliotekarier på folkbibliotek och mer renodlade barnbibliotek ser på barnrätt?

- ❖ Är barns rättigheter något ni arbetar aktivt med här på arbetsplatsen?
 - Om ja, på vilket sätt arbetar ni med barns rättigheter?
 - Om nej, varför inte?
 - Om kanske, hur?
- ❖ Hur pratar ni om barns rättigheter/barnkonventionen i arbetsgruppen?
 - Finns det med i planeringen för program?
 - Finns det som en del av planen för inköp?
- ❖ Hur finns arbetet med barns rättigheter i olika arbetsdokument?
 - Styrdokument?
 - Handlingsplaner?
 - Annat?
- ❖ Vad har ni för dokument som konkretiserar biblioteksplanen?
 - Vad för typ?
 - Hur används dem?
- ❖ Hur återkopplar eller granskar ni själva hur arbetet med barns rättigheter har gjorts/görs?
 - På ex APT, månadsmöte, veckomöte, osv.
 - Mer än bara när årsredovisning görs

Avslutande frågor:

- ❖ Är detta något ni kommer jobba med framöver?
 - Tolkande frågor: Menar du att... (om oklart eller bara återkoppla)
- ❖ Har du några andra tankar kring det vi pratat om idag?
 - Har dina tankar förändrats?